

**ФІЛАК Ігор Олегович**

**Міграційні процеси у країнах Європейського  
Союзу: виклики та перспективи / Migration  
Processes in the European Union: Challenges and  
Prospects**

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії  
освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи  
МВСКм-21  
І. О. Філак

---

Науковий керівник:  
д.е.н., професор, О. І. Тулай

---

Кваліфікаційну роботу  
допущено до захисту:

" \_\_\_\_ " \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Завідувач кафедри  
\_\_\_\_\_  
**О. І. Тулай**

## ЗМІСТ

|                                                                                                |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....                                                                         | 3  |
| ВСТУП.....                                                                                     | 4  |
| РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄС                                |    |
| 1.1. Теоретико-прикладні засади трансформації міграційних процесів у країнах ЄС.....           | 9  |
| 1.2. Політико-правове регулювання відкритості міжнародних міграційних процесів.....            | 16 |
| Висновки до розділу 1.....                                                                     | 22 |
| РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄС                                        |    |
| 2.1. Діагностування динаміки міграційних процесів у контексті європейської інтеграції .....    | 24 |
| 2.2. Політико-економічні засади протидії та попередження злочинних міграційних мереж в ЄС..... | 33 |
| Висновки до розділу 2.....                                                                     | 42 |
| РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ                      |    |
| 3.1. Стратегічні орієнтири політики ЄС щодо залучення мігрантів на ринки праці.....            | 45 |
| 3.2. Сценарії ЄС-Україна для подолання кризи біженців.....                                     | 50 |
| Висновки до розділу 3.....                                                                     | 53 |
| ВИСНОВКИ.....                                                                                  | 56 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....                                                                | 59 |

## ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Внутрішньо переміщена особа – ВПО  
 Декларація регіональної співпраці – ДРС  
 Державна міграційна служба України – ДМСУ  
 Європейська комісія – ЄК  
 Європейська мережа з питань міграції – EMN  
 Європейський парламент – ЄП  
 Європейського агентства з питань надання притулку – ЄАПНП  
 Європейського центру боротьби з контрабандою мігрантів – ЄЦБКМ  
 Європейської системи інформації про подорожі та авторизацію – ЄСПА  
 Комітет високого рівня з переселення та гуманітарного прийому – КППП  
 Міграційна політика – МП  
 Міжнародна організація – МО  
 Міжнародна організація з міграції – МОМ  
 Міжнародні міграційні процеси – ММП  
 Нерегулярна міграція – НМ  
 Організація економічного співробітництва та розвитку – ОЕСР  
 Організація Об'єднаних Націй – ООН  
 Ринок праці – РП  
 Робоча сила – РС  
 Система електронного дозволу на подорожі – СЕДП  
 Статистика ЄС – Євростат  
 Угода про торгівлю та співробітництво – УТС  
 Шенгенська зона – ШЗ  
 Шенгенська рада – ШР  
 Asylum, Migration and Integration Fund – AMIF  
 Center for Strategic and International Studies – CSIS  
 Electronic Travel Authorisation – ETA  
 European Free Trade Association – EUAA  
 European Institute for Gender Equality – EIGE  
 European Migration Network – EMN  
 European Migration Network Inform – EMN  
 European Travel Information and Authorization System – ETIAS  
 European-Mediterranean Seismological Centre – EMSC  
 High-Level Committee on Resettlement and Humanitarian Admission – HLCRHA  
 International Institute for Applied Systems Analysis – IIASA  
 International Organization for Migration – IOM  
 Trade and Co-operation Agreement – TCA  
 United Nations Information Centres – UNRIC  
 United States Citizenship and Immigration Services – USCIS

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Нові геополітичні конфлікти й інтенсивні війни призвели до рекордного рівня міграції і виникла потреба в систематизації підходів до забезпечення міжнародного захисту мігрантів. Відзначення Міжнародного дня мігранта 18 грудня дає чіткішу картину міграції в ЄС, зосереджуючись на фактах, а не на уявленнях. Найбільша зона вільного пересування у світі 450 млн людей у 29 країнах, які можуть вільно пересуватися Європою. Майже 30% населення живе у прикордонних регіонах і 50 млн людей проживають безпосередньо поруч із внутрішнім кордоном – у межах 20 кілометрів [11].

У глобальній економіці зростаючі міграційні потоків та підвищення значущості міграційних проблем потребує дослідження суспільної інтеграції. Європейське суспільство стикається з різними проблемами, такими як нерегулярне прибуття біженців, старіння населення і брак кваліфікованих працівників. У результаті імміграції збільшується розрив у можливостях працевлаштування між високо- та низькоосвіченими місцевими жителями. Потенційно несприятливим є вплив імміграції на зайнятість у країнах, де інституції ринку праці лояльніші.

Антидискримінаційні стратегії набувають важливості в багатьох країнах ЄС, оскільки інтеграція мігрантів потребує забезпечення рівних прав і можливостей для всіх груп населення. Масовий потік біженців в європейський простір висунув проблематику координації між місцевими та національними урядами, а також доступності соціального забезпечення і житла на перший план. Доступу до громадянства, як у бік його спрощення, так і в бік ускладнення натуралізації є багатоаспектним напрямом реформування.

Сучасні тренди міграції є особливо актуальними. Одні країни стикаються з труднощами імміграції, а інші – з еміграцією. Актуальною є проблематика реагування країн ЄС на зростаючі обсяги міграції в умовах, коли громадяни ЄС мають право на вільне пересування. ЄС працює над інтеграцією зростаючої кількості громадян третіх країн, які у 2023 році становили близько 5,3% від

загальної кількості населення, з приблизно 24 млн громадян третіх країн, що проживають у ЄС [36]. За даними Євростату, кількість іммігрантів із країн, що не входять до ЄС, які переїжджають до ЄС, продовжує зростати. Саме тому інтеграція громадян третіх країн є пріоритетом як для національних урядів, так і для ЄС у цілому.

До 1990-х років міграція залишалася поза увагою ґрунтовних наукових досліджень, оскільки природний приріст населення в багатьох країнах компенсував потребу в аналізі міграційних потоків. Однак демографічний перехід у країнах ЄС, зокрема зниження рівня народжуваності та старіння населення, призвів до зростання інтересу як до дослідження, так і до прогнозування міграції.

Основною платформою для дослідження міграційних процесів є такі журнали, як “Demography” та “Nature”, оскільки вони забезпечують високі стандарти якості, перевірку достовірності даних і обґрунтованість методологій. Праці фахівців ЄАПНП, ЄЦБКМ, МОМ та ОЕСР є важливими джерелами знань, оскільки вони систематизують теоретичні підходи, надають огляд методів і пропонують практичні інструменти для аналізу.

Питання підтримки інтеграції легальних мігрантів і осіб, які потребують міжнародного захисту, досліджує Кальдерен-Харамільо М. Адсера А. та Феррер А. розглядають гарантування міжнародного захисту та просування рішень відповідно до міжнародного права. Лібіх Т. та Г. Шпільвогель визначають потребу зміцнення позитивного впливу міграції на розвиток ЄС. Карлссон Е. актуалізував вирішення першопричин нерегулярної міграції та вимушеного переміщення. Амуедо-Дорантес Ч. досліджує посилення регіональної та двосторонньої співпраці для реадмісії та сталого реінтегрування. Альдеротті Г. окреслює політику і співпрацю у сфері трудової міграції. Тулай О., Алексеєнко М. розмежовують розширення легальних шляхів міграції та мобільності.

Криза біженців з України сприяла прискоренню важливих змін у політиці інтеграції мігрантів, що відображає як глобальні тенденції, так і локальні

виклики, з якими стикаються країни ЄС. Зростання кількості досліджень у сфері міграційних сценаріїв свідчить про те, що уряди та міжнародні організації все більше усвідомлюють необхідність підготовки до різних сценаріїв у сфері міграції. Тому досить назрілим є наукове обґрунтування практичних кроків з політико-економічних вимірів і стратегій міграційної політики в контексті перспектив розширення ЄС, що й обумовило вибір кваліфікаційної роботи.

**Мета і завдання дослідження.** Метою кваліфікаційної роботи є дослідження міграційних процесів та визначення перспектив інтеграції мігрантів у простір ЄС.

**Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені такі завдання:**

- дослідити теоретико-прикладні засади трансформації міграційних процесів у країнах ЄС;
- оцінити політико-правове регулювання відкритості ММП;
- провести діагностування динаміки міграційних процесів у контексті європейської інтеграції;
- охарактеризувати політико-економічні засади протидії та попередження злочинних міграційних мереж в ЄС;
- визначити стратегічні орієнтири політики ЄС щодо залучення мігрантів на ринки праці;
- окреслити сценарії ЄС-Україна для подолання кризи біженців.

**Об’єктом дослідження** є багатогранність міграційних процесів у країнах ЄС в умовах посилення геополітичної конфронтації.

**Предмет дослідження** – сукупність теоретичних та прикладних аспектів, що визначають стратегічні орієнтири інтеграції та захисту прав мігрантів для зменшення їхньої вразливості в ЄС.

**Методи дослідження.** Теоретичні і методологічні засади дослідження засновані на діалектичному методі, системному аналізі – для обґрунтування економічної сутності ММП. У процесі реалізації поставлених завдань у кваліфікаційній роботі використані такі методи: абстрактно-логічний (при узагальненні трендів нових економічних теорій відкритості міграції);

монографічний (для дослідження прогнозів і сценаріїв міграції в ЄС); графічного (для наочного зображення результатів дослідження); порівняння (з метою оцінки видів злочинних мереж в міграційних процесах); групування (для постійного інформаційно-комунікаційного супроводу заходів попередження НМ в ЄС).

**Наукова новизна одержаних результатів** – у встановленні теоретичних засад трансформації міграційних процесів у країнах ЄС, дослідженні політико-правового регулювання відкритості ММП і напрацюванні ключових принципів стратегічних орієнтирів політики ЄС щодо залучення мігрантів на ринки праці й сценаріїв ЄС-Україна для подолання кризи біженців.

**Практичне значення одержаних результатів** – в обґрунтуванні сценаріїв розвитку ММП та розв’язанні проблем, що виникають із їхньою реалізацією. Розроблені автором пропозиції щодо сучасної міграційної політики, спрямованої на прийняття гнучких та диференційованих рішень для реагування на нові виклики міграції та захисту біженців, зокрема це стосується і України, яка є країною кандидатом на вступ до ЄС, можуть слугувати методологічною та прикладною основою визначення цілей та інструментарію у роботі ДМСУ, МЗСУ, РНБОУ, Міністерства економіки України, МФУ, відомств з питань європейської та ЄАІ України, а також Департаментів та управлінь економіки обласних військових адміністрацій.

**Положення, що їх винесено на захист.** Усі наукові результати, які містяться в кваліфікаційній роботі і винесено на захист, отримано автором особисто.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення та наукові результати дослідження пройшли апробацію на IV Міжнародних наукових читаннях імені Богдана Гаврилишина, які відбулися на базі Західноукраїнського національного університету 28 листопада 2024 року; на Всеукраїнській науково-практичній конференції, яка відбулася 13 грудня 2024 року, ХНУ імені В. Н. Каразіна.

**Структура і обсяг роботи.** Кваліфікаційна робота загальним обсягом 63 сторінки складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаних джерел із 52 найменувань. Кваліфікаційна робота містить 8 таблиць на 3 сторінках.

## РОЗДІЛ 1

### ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄС

#### 1.1. Теоретико-прикладні засади трансформації міграційних процесів у країнах ЄС

Геополітична нестабільність, збройні конфлікти та зміни клімату створюють нові виклики для міжнародних систем захисту біженців та мігрантів. Згідно з дослідженням МОМ, війни в Україні, Сирії та Ізраїлі (понад 60 конфліктів) призвели до зростання кількості переселенців й осіб, які шукають притулок [31; 32; 38; 45]. Це потребує оновлення міграційних політик та розробки нових, більш адаптивних до сучасних викликів.

Сучасні тренди міграції є особливо актуальними. Одні країни стикаються з труднощами імміграції, а інші – з еміграцією. Актуальною є проблематика реагування країн ЄС на зростаючі обсяги міграції в умовах, коли громадяни ЄС мають право на вільне пересування.

Міграцію представляють в різних формах, таких як: економічна міграція; возз'єднання сімей; неформальна міграція; біженці; шукачі притулку та сезонна міграція. Відповідно до форми міграції розробляють стратегію і тактику міграційної політики [5; 30; 31]. Обмежувальна міграційна політика може підсилювати вразливість мігрантів, оскільки вони змушені шукати нелегальні шляхи перетину кордонів або звертатися до кримінальних мереж. Міграційна політика, спрямована на підтримку соціальної інтеграції та захист прав мігрантів, може зменшити їхню вразливість.

Політичні режими та міграційні політики суттєво впливають на рівень вразливості мігрантів. Ліберальніші міграційні політики, які забезпечують доступ до легальних засобів інтеграції і можуть суттєво зменшити вразливість мігрантів. Нові уряди, які приходять до влади (зокрема в Швеції, 2023 рік) оголошують низку змін із загальною метою зменшити “чисту” міграцію. Запропоновані реформи включають жорсткіші умови про надання притулку й

для імміграції некваліфікованої робочої сили – включаючи підвищення мінімального порогу зарплат – і возз'єднання сімей [32].

Доцільно визначити психолого-соціальні аспекти, які дозволяє краще зрозуміти, чому одні люди ухвалюють рішення мігрувати, а інші – ні, навіть за схожих економічних умов. Це важливо для розробки урядами більш ефективних міграційних політик, орієнтованих не лише на економічні, але й на поведінкові аспекти людської природи.

Економічна теорія розглядає людей як раціональних агентів, але у більшості випадків не може врахувати всі складності міграційних рішень [30; 31]. Поведінкова економіка дозволяє доповнити цей аналіз, пропонуючи ширший спектр чинників, які впливають на процес ухвалення рішень, зокрема ефекти фреймінгу (спосіб подання інформації) можуть суттєво впливати на сприйняття ризиків і переваг від міграції. Аверсія до втрат пояснює, чому люди часто уникають змін, навіть коли очікувані вигоди перевищують потенційні втрати. Варто враховувати позицію, коли люди більше цінують те, що вже мають і це може впливати на рішення залишитися в рідній країні.

Дослідження та політичні виміри свідчать про важливість адаптації політики міграції до сучасних глобальних викликів, таких як старіння населення, глобалізація, цифровізація та якісні зміни на ринку праці. Міграційні кризи, війни або економічні кризи сприяють збільшенню нелегальних мігрантів, що робить їх вразливими для кримінальних груп.

Різні теорії намагаються пояснити мотиви міграції людей. Більшість із них ґрунтується на неокласичному та новому економічному підходах [30; 31]. Мотиваціями є взаємозв'язок міграції зі “стандартною економікою”, раціональність людей, орієнтація на добробут індивіда. Відповідно зростає потреба в імплікаціях з використанням аспектів поведінкової економіки при прийнятті рішень щодо міграції.

Неокласичні теорії міграції акцентують увагу на індивіді, але залучають у дослідження аналіз родини та громади. Найпоширеніші теорії нової економіки відкритості міграції охарактеризовано в табл. 1.1.

### Нові економічні теорії відкритості міграції

|    | Теорії                                                                           | Опис                                                                                                                                                                                                                             |
|----|----------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Теорія сімейної міграції (модель як сімейної одиниці, модель розподілу ризиків). | Модель як сімейної одиниці представляє міграцію сім'ї, якщо загальна вигода від міграції є позитивною. Також сім'я може ухвалювати рішення за моделлю розподілу ризиків, коли мігрують не всі члени сім'ї.                       |
| 2. | Теорія відносної депривації Ранкімана.                                           | Люди, які живуть у відносній бідності, мають більший стимул мігрувати, ніж багатші люди. Відносна депривація виникає внаслідок соціальної нерівності, тому люди обирають міграцію, оскільки прагнуть отримати більше вигоди.     |
| 3. | Теорія мотиваційних рішень.                                                      | Теорія аналізує чотири групи факторів: можливості (фізичні та психологічні), мотиви (цінності, добробут), очікування (заробітна плата) та стимули (оцінка позитивних і негативних факторів у країнах призначення та походження). |
| 4. | Теорія раціональних очікувань.                                                   | Люди схильні мігрувати туди, де загальний дохід від міграції є найвищим. До змінних, які можна включити в оцінку, входять охорона здоров'я, комфорт, індивідуальні характеристики, готовність до адаптації і ризику.             |
| 5. | Теорія споживання Воллеса.                                                       | Головна причина міграції представлена як максимізація корисності. Корисність включає матеріальні та нематеріальні цінності (якість життя, безпека).                                                                              |

Примітка. Побудовано автором за даними [1; 8; 15; 20; 23; 30; 48].

Наукове обґрунтування цих підходів демонструє, що міграційні процеси не можуть бути пояснені лише з позицій індивідуальної вигоди, як це передбачено неокласичними теоріями. Нові економічні теорії, такі як теорія сімейної міграції, враховують соціальні та економічні рішення сімей як єдиної одиниці, а не індивідуальних агентів. Модель розподілу ризиків показує, що рішення мігрувати може бути колективним і може включати лише частину сім'ї, щоб зменшити ризики.

Теорія відносної депривації підкреслює, що міграційні рішення часто приймаються через соціальну нерівність, коли люди прагнуть підвищити своє соціальне становище, а не лише економічне благополуччя. Це особливо актуально для аналізу міграції з країн із високою нерівністю.

Теорія мотиваційних рішень дає більш структурований підхід до аналізу факторів міграції, зокрема очікувань і стимулів, що можуть суттєво впливати на ухвалення рішень про міграцію.

Теорія раціональних очікувань і теорія споживання показують, що корисність від міграції може вимірюватися не лише матеріальними благами, але й нематеріальними аспектами, такими як безпека та якість життя, що робить процес ухвалення рішень більш складним і багатфакторним.

Теоретичні моделі міграції варто розглядати через науково-методичні підходи, які імплементують економічні й соціальні теорії. Неокласичний підхід акцентує увагу на раціональному виборі індивідів, які прагнуть максимізувати свої вигоди та мінімізувати втрати, приймаючи рішення про міграцію на основі очікуваних економічних вигод. Нові підходи, зокрема поведінкова економіка, розглядає не лише раціональні очікування, а й суб'єктивні аспекти, такі як відчуття щастя, добробут та емоційне благополуччя, що додають багатогранності в дослідженні міграційних процесів. Доцільно враховувати поведінкові та психологічні аспекти при дослідженні рішень про міграцію, що дозволяє отримати комплексне бачення причин та наслідків цього явища.

Вразливість мігрантів можна розглядати на мікро-, мезо- та макрорівнях [45]. Мікрорівень визначає індивідуальні характеристики мігрантів, такі як вік, стать, освіта та психічний стан, що впливають на їхню вразливість. Мезорівень охоплює соціальний статус, включаючи сімейні зв'язки, підтримку громади та доступ до послуг у країні перебування. Макрорівень орієнтований на визначення пріоритетів міграційної політики, економічної ситуації, наявності конфліктів або кліматичних змін, які впливають на безпеку та добробут мігрантів.

У наукових дослідженнях зазвичай використовують термін “мігранти” та протиставляють цих осіб людям, які визначають як “немігрантів” [2; 4; 20]. Оскільки країна народження особи використовується для визначення її міграційного статусу, то також протиставляють осіб, які є іноземцями з тими, хто народився або просто є корінними. Терміни “міграція” та “міжнародна міграція” стосуються лише народженого за кордоном населення. Ці терміни використовують для позначення впливу населення, яке народилося за кордоном, на загальну динаміку населення. Цей ефект залежить від “чистої” міграції і народжуваності та смертності серед населення, яке народилося за кордоном. Перший ефект, який є результатом міграційних потоків, є прямим ефектом, тоді як ефект через народжуваність і смертність є непрямим ефектом, який здебільшого пов’язаний з міграційними потоками.

Дослідження трансформації міграційних процесів потребує відстеження політичних наслідків нелегальної міграції, зокрема порушення суверенітету країни, створення серйозних викликів для правоохоронних органів і державного управління. Мігранти спричиняють соціальні, економічні та політичні як позитивні, так і негативні виміри в приймаючих країнах. Прогнози міграції на короткі часові горизонти є достатньо невизначеними через складність і динамічність системи, тому науково-методичні підходи дають можливість окреслювати більш надійні сценарії у довгостроковій перспективі з урахуванням чинників впливу (табл. 1.2).

Збільшення чи зменшення населення потребує трансформації існуючих соціальних інститутів. Демографія є важливим викликом, оскільки старіння населення Європи створює тиск на пенсійні системи, і люди в ЄС переїжджають зі Сходу на Захід, щоб заповнити вакансії [25; 38]. Демографічні зміни (старіння населення, зниження народжуваності) та еко-системні трансформації зумовлюють дефіцит робітників. Внаслідок цього Уряди ЄС змушені звертатися до програм залучення мігрантів для задоволення потреб у робочій силі, що стає важливою складовою економічної конкурентоспроможності.

### Науково-методичні підходи визначення вимірів міграції

|    | Науково-методичні підходи                    | Характеристика                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|----|----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Застосування системного підходу.             | При дослідженні міграції у контексті зміни соціально-економічного середовища дає змогу моделювати сценарії майбутніх змін. Глобалізація, диджиталізація або політична інтеграція можуть посилити чи послабити певні чинники міграції.                                                                                                         |
| 2. | Прогнозування у довгостроковій перспективі.  | Хоча короткострокові прогнози є менш надійними через вплив випадкових подій, середньо- та довгострокові тенденції можуть бути зрозумілішими завдяки вивченню базових трендів. Сповільнення демографічного зростання в одних регіонах і його прискорення в інших дозволяють передбачити потенційні напрями міграції.                           |
| 3. | Визначення динаміки багатофакторного впливу. | Непередбачуваність окремих подій (“чорних лебедів” (Nassim Taleb)), раптові та малоймовірні події, такі як природні катаклізми, політичні перевороти чи пандемії, можуть різко змінювати міграційні потоки.                                                                                                                                   |
| 4. | Визначення впливу чинників.                  | Міграція залежить від економічних (зайнятість, рівень доходів), політичних (війна, конфлікти, урядова політика), екологічних (зміни клімату) та соціальних (демографічні зміни) чинників. Взаємодія цих факторів у реальному часі створює складні, часто нелінійні взаємозв'язки, які важко точно передбачити в короткостроковій перспективі. |

Примітка. Побудовано автором за даними [2; 4; 11; 14; 16; 18; 29].

Більшість країн ЄС зустрічаються з нестачею кваліфікованих працівників, що поставило проблематику міграції громадян на чільне місце у політико-соціальному вимірі [2; 4; 20]. Економіки країн ЄС мають системний дефіцит робочих кадрів, особливо в висококваліфікованих секторах. Для задоволення економічних потреб країни ЄС розробляють нові стратегії, що спрямовані на залучення мігрантів для подолання дефіциту на ринку праці.

Деякі країни ЄС оголосили про “зміну парадигми” і масштабні реформи в системі міграційної політики. Німеччина, Фінляндія і Швеції на сучасні виклики, пов’язаними з масштабною міграцією, міграційні реформи спрямовують як на залучення кваліфікованих працівників для подолання дефіциту на ринку праці, так і на обмеженні загального рівня міграції через політико-економічні чинники. Зниження рівня міграції, зокрема низькокваліфікованих працівників, є актуальним для деяких країн, які стикаються з внутрішніми соціальними викликами.

В ЄС національні законодавства відрізняються, деякі країни мають двосторонні угоди [17; 20]. Ситуація постійно змінюється: у Швецію сільськогосподарські працівники приїжджають не з ЄС, а з Таїланду чи В’єтнаму.

В глобальній економіці намітилася тенденція до більшого різноманіття міжнародного захисту та гуманітарного прийому. Це включає розвиток нових напрямів допомоги, таких як програми приватного спонсорства, трудові та освітні шляхи для біженців. Це сприятиме розширенню національні системи надання притулку.

Підсумовуючи зазначимо, що у контексті трансформації міграційних процесів актуалізується питання боротьби з дискримінацією. Мігранти є особливо вразливою групою у глобалізованому світі, оскільки вони часто не мають доступу до легальних механізмів захисту та змушені звертатися до нелегальних мереж. Під час міграційного процесу, особливо на етапі транзиту, мігранти можуть стикатися з серйозними ризиками, такими як насильство, викрадення, торгівля людьми або навіть загибель через небезпечні маршрути. Міграційні коридори часто контролювані злочинними мережами, які використовують вразливих мігрантів для своєї вигоди. Злочинні мережі функціонують на перетині національних кордонів, використовуючи слабкі місця в транскордонних інструкціях та системах контролю для переміщення людей через міжнародні кордони. Нелегальні міграційні процеси та злочинні мережі є частиною тіньової глобальної економіки. Кримінальні угруповання є

економічними акторами, які виграють від нерегульованої глобалізації та викликів, зумовлених міграцією.

## **1.2. Політико-правове регулювання відкритості міжнародних міграційних процесів**

Науково-методичні підходи структурування відкритості ММП базуються на сучасних теоріях міграції, які охоплюють соціальні, економічні, правові та психологічні аспекти. Вразливість мігрантів не є статичною характеристикою, а динамічною, оскільки змінюється в залежності від умов, у яких перебувають мігранти, таких як політична ситуація, правовий статус та доступ до матеріальних благ [30; 31; 45].

Теорії вразливості визнають, що міграційні процеси є ризикованими для індивідів або груп при певних соціальних, економічних або політичних ситуаціях. У контексті міграції вразливість стосується ризиків, з якими стикаються мігранти, такими як відсутність правового статусу, експлуатація, дискримінація, насильство або порушення прав людини. Структурна вразливість зумовлена соціальними, економічними та політичними факторами, які сприяють маргіналізації мігрантів.

Професійна вразливість зумовлена недостатнім рівнем освіти та соціальна ізоляція підвищують вразливість мігрантів до експлуатації і торгівлі людьми.

Правова вразливість зумовлена відсутністю юридичного статусу або документів у мігрантів робить їх більш вразливими до порушення їхніх прав. Нелегальні мігранти часто бояться звертатися до правоохоронних органів або соціальних служб через ризик депортації.

В правовому статусі навіть легальні мігранти можуть бути вразливими через складні або дискримінаційні імміграційні закони, які обмежують їхні права або можливості.

Економічна вразливість зумовлена тим, що мігранти часто знаходяться в економічно нестабільному становищі через низькооплачувану роботу, відсутність стабільного доходу або обмежений доступ до соціального захисту.

Нестабільний дохід змушує багатьох мігрантів погоджуватися на небезпечну роботу, низькі зарплати або участь у неформальній економіці, де вони стають вразливими до експлуатації.

Багато іммігрантів мають професійні навички та досвід, які часто залишаються невизнаними в країнах, що їх приймають. Проблема визнання кваліфікацій, набутих за кордоном, стала пріоритетом для урядів, особливо через глобальні дефіцити РС, які загострилися внаслідок пандемії. Для країн ЄС це питання є життєво важливим для ефективного залучення мігрантів на РП.

IIASA актуалізує теорію соціальної вразливості через призму правових, соціальних та економічних вимірів життя мігрантів [30]. Соціальна вразливість мігрантів виникає через відсутність інтеграції в суспільство приймаючої країни. Вразливі соціальні групи, такі як етнічні меншини, біженці або нелегальні мігранти, стикаються з найбільш серйозними формами соціальної ізоляції. Це включає дискримінацію, ксенофобію, відсутність соціальних зв'язків й підтримки. Складними проблемами, з якими стикаються як мігранти, так і іммігранти, які мігрують, є базова грамотність і методи досягнення цієї мети в постійно мобільному населенні. Бідність серед сімей мігрантів та іммігрантів продовжує зростати [32].

Теорія інтерсекційності в міграційних процесах вказує на те, що вразливість не є одномірною; вона виникає на перетині різних соціальних ідентичностей (гендеру, раси, класу, правового статусу, віку). Ця концепція допомагає краще зрозуміти, як множинні форми дискримінації й вразливості одночасно впливають на мігрантів.

Дослідники наголошують на важливості інтерсекційного підходу до вивчення вразливості мігрантів, оскільки вразливість може бути збільшена при синергії різних вимірів, таких як стать, раса, вік, правовий статус і соціально-

економічний клас. Встановлено, що жінки-мігранти, які стикаються з гендерною дискримінацією та відсутністю правового статусу, можуть бути більш вразливими до експлуатації та насильства.

Гендерна вразливість зумовлена тим, що жінки-мігранти є особливо вразливими до гендерного насильства, сексуальної експлуатації та дискримінації. Це стосується гендерної нерівності жінок через обмежений доступ до працевлаштування або соціальних послуг. У історичному контексті жінки-мігрантки стикаються з особливими викликами в процесі інтеграції, пов'язаними з гендерною нерівністю на РП та в суспільстві. Країни ЄС все більше приділяють увагу підтримці цих жінок через міграційну політику, що сприяє їхній інтеграції у професійну сферу, забезпечує доступ до освіти та соціальних послуг. Цей процес став ще більш актуальним через масові потоки біженців із України, з яких велика кількість – це жінки й діти.

Психологічна вразливість мігрантів зумовлена стресом, депресією та іншими психічними розладами через втрату дому, родини, суспільних стосунків, а також через культурний шок та стигматизацію. Вразливі психологічні стани можуть збільшити ризики залежності від допомоги злочинних структур.

Вразливість мігрантів залежить не лише від їхнього особистого статусу, але й від регуляторних і соціальних інституцій, з якими вони взаємодіють.

Міжнародні організації та аналітичні центри є рушійними силами у сфері прогнозування міграції, тоді як національні уряди відіграють важливу роль у локалізації цих даних для розробки політик, що відповідають їхнім потребам. ЄК:

- розробляє директиви, регламенти та рекомендації щодо формування ефективних і стійких систем міграції;
- запроваджує заходи вирівнювання систем і процедур міграції в ЄС;
- забезпечує оперативне реагування в країнах (регіонах), які найбільше постраждали від міграції;

– співпрацює з агентствами ЄС, міжнародні організації та іншими національними органами (спеціалізованими групами).

ЄК підтримує національні органи влади спеціалізованими групами та тісно співпрацює з агентствами ЄС та МО:

- управління прибуттям мігрантів;
- створення відповідних місць для прийому мігрантів;
- забезпечення швидких та ефективних процедур надання притулку й повернення;
- здійснення релокацій та інших механізмів трансферу на рівні ЄС;
- покращення управління транскордонним переміщенням мігрантів;
- захист неповнолітніх без супроводу та інших уразливих груп;
- сприяння інтеграційній політиці для законно проживаючих громадян, які не є членами ЄС;
- розвиток легальних шляхів міграції через трудову мобільність;
- створення партнерства проти мереж торгівлі людьми. [17; 23; 29; 31].

Намітилася тенденція до зміни політики захисту для деяких країн. Рівень визнання для турецьких заявників, який протягом 2019-2024 років поспіль стабільно знижується, впав до 18% у 2024 році порівняно із 54% у 2019 році [16]. Зниження рівня визнання для турецьких заявників пов'язане з внутрішньою політичною ситуацією в Туреччині та змінами в оцінці ризиків переслідування або інших факторів, які визначають, чи має людина право на захист.

Державні регулятори часто виявляється неспроможними ефективно контролювати процеси нелегальної міграції через наднаціональний характер цих мереж і їхню інтеграцію у глобальні економічні й соціальні процеси. Європейська криза мігрантів (криза біженців) була періодом, відзначеним великою кількістю людей, які прибули до материкової Європи. Біженці були переважно з Близького Сходу та Північної Африки, тікаючи від конфліктів, які охопили ці регіони. Пропорційно зросла і кількість нелегальних мігрантів.

М. Кастельс у своїх дослідженнях глобалізації актуалізує проблематику злочинних мереж в контексті міграційних процесів [30]. Його відома концепція розширення злочинних мереж в міграційних процесах базується на таких ідеях. По-перше, сучасне суспільство є мережевим, де глобалізація і розвиток технологій сприяють виникненню складних і децентралізованих структур, до яких належать і злочинні мережі. Ці мережі адаптуються до нових умов міграційних процесів, використовуючи глобальні комунікаційні канали для координації своєї діяльності щодо торгівлі людьми, контрабанди та нелегальних форм міграції. По-друге, транснаціональний характер злочинних мереж, оскільки ці мережі діють на глобальному рівні, залучаючи різні країни та континенти до своїх операцій.

Системи набуття громадянства варіюють між різними країнами, що створює різні соціальні та демографічні наслідки. Законодавство про громадянство має вирішальне значення для регулювання демографічної ситуації в країні, оскільки воно визначає можливість отримання іноземцями статусу громадянина.

У країнах, де процедури натуралізації є порівняно простими, як у Франції та Бельгії, існує тенденція до швидшої інтеграції іноземців [32]. Це призводить до зміни складу громадянства населення, оскільки нові іммігранти, а також їхні діти можуть швидко стати громадянами. Відповідно знижуються показники “іноземці” у статистичному обліку, оскільки іноземці стають громадянами через натуралізацію. Країни з більш жорсткими законами про натуралізацію, де процес отримання громадянства є складнішим (Німеччина), стикаються зі зростанням іноземного населення, яке не може отримати громадянство. Це впливає на демографічну статистику, оскільки збільшення населення відбувається головним чином за рахунок мігрантів, а не нових громадян.

Зміни в законодавстві щодо набуття громадянства можуть суттєво вплинути на структуру населення. Полегшення процедур натуралізації призводить до збільшення кількості громадян, тоді як посилення правил може уповільнити інтеграцію іммігрантів. Отже, законодавчі акти про громадянство є

складним механізмом регулювання взаємозв'язку між імміграцією та демографічними змінами, впливаючи на те, як населення класифікується та відображається у національних статистичних даних.

Відряджені працівники – це особлива категорія трудових ресурсів у межах ЄС/ЄАВТ, що дозволяє підприємствам тимчасово направляти своїх працівників для виконання завдань в іншій країні, зберігаючи при цьому їхню приналежність до соціальної системи країни походження [22]. Коли працівники відряджаються до однієї країни, термін відрядження не може перевищувати 24 місяців (Регламент ЄС № 987/2009, стаття 12), тоді як для працівників, які відряджаються до двох або більше країн, обмеження за часом немає (Регламент ЄС № 987/2009, стаття 13), що відбувається здебільшого у сфері автомобільних вантажних перевезень. Велику Британію включено до статистики 2021 року згідно УТС, яка визначає правила взаємодії в умовах “пост-Брекзит”. Така політика сприяє мобільності РС та інтеграції РП в ЄС.

Підсумовуючи зазначимо, що політичні трансформації потребують більш суворих правил щодо імміграції, що є відображенням суспільного запиту на контрольовані міграційні потоки. Це стосується підвищення вимог до біженців із низькими навичками, а також підвищення зарплатного порогу для робітників з-за кордону. Соціально нелегальні мігранти або ті, що мають тимчасовий статус, особливо вразливі до експлуатації та дискримінації. В ЄС системно вдосконалюють заходи, які спрямовані на залучення більш кваліфікованих працівників, зменшуючи при цьому приплив низькокваліфікованих мігрантів, що відображає економічну стратегію та прагнення до забезпечення соціальної стабільності.

Підсумовуючи зазначимо, що можливості працевлаштування є важливим рушієм міграції. Однак багато мігрантів потрапляють на неформальний ринок праці, що створює додаткові виклики, такі як відсутність соціального захисту та права на працю. Саме теорія міграції визнає, що рішення про переміщення залежить від очікуваного доходу, а не лише від поточного економічного стану в країні походження.

## Висновки до розділу 1

1. В глобальній економіці міграційна політика спрямована на підтримку соціальної інтеграції та захист прав мігрантів для зменшення їхньої вразливості. У науковій літературі міграцію представляють в різних формах, таких як: економічна міграція; возз'єднання сімей; неформальна міграція; біженці; шукачі притулку та сезонна міграція. Відповідно до форми міграції розробляють стратегію і тактику міграційної політики. Обмежувальна міграційна політика може підсилювати вразливість мігрантів, оскільки вони змушені шукати нелегальні шляхи перетину кордонів або звертатися до кримінальних мереж.

2. Аргументовано, що міграційні процеси не можна науково пояснювати лише з позицій індивідуальної вигоди, як це було передбачено неокласичними теоріями. Нові економічні теорії (сімейної міграції, відносної депривації, мотиваційних рішень, раціональних очікувань, споживання) враховують економічні, соціальні та мотиваційні рішення як сімей, так і індивідуальних агентів (мігрантів). Модель диверсифікації ризиків показує, що рішення мігрувати може бути колективним і може включати лише деяких членів родини, щоб зменшити міграційні ризики.

3. В ЄС намітилися нові тренди більшого різноманіття міжнародного захисту й гуманітарного прийому. Це включає розвиток нових напрямів допомоги, таких як програми приватного спонсорства, трудові та освітні шляхи для біженців. Відповідно до гуманітарного права це сприятиме розширенню національних системи надання притулку.

4. Доведено, що науково-методичні підходи структурування відкритості ММП базуються на сучасних теоріях вразливості мігрантів (професійної, правової, економічної, соціальної, гендерної, психологічної). Вразливість мігрантів є динамічною і змінюється в залежності від умов їхнього

перебування, таких як політична ситуація, правовий статус та доступ до матеріальних благ.

5. Політико-економічні трансформації потребують регулювання правил міграції, що є відображенням суспільного запиту на контрольованіші міграційні потоки. Це стосується підвищення вимог до біженців із низькими навичками, а також підвищення зарплатного порогу для робітників з-за кордону. Соціально нелегальні мігранти або ті, що мають тимчасовий статус, особливо вразливі до експлуатації та дискримінації. В ЄС системно вдосконалюють заходи, які спрямовані на залучення більш кваліфікованих працівників, зменшуючи при цьому приплив низькокваліфікованих мігрантів, що відображає економічну стратегію та прагнення до забезпечення соціальної стабільності.

6. Встановлено, що в країнах ЄС відряджені працівники визначаються як наймані або самозайняті працівники, які зазвичай виконують свою діяльність в іншій країні-члені, залишаючись при цьому приєднаними до системи соціального забезпечення своєї країни походження. Така політика сприяє мобільності РС та інтеграції РП в ЄС.

## РОЗДІЛ 2

### ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄС

#### 2.1. Діагностування динаміки міграційних процесів у контексті європейської інтеграції

Міграційні процеси у країнах ЄС є масштабованими і складними. Система збору та аналізу інформації про мігрантів є складною і потребує часу для повної перевірки, оскільки це зумовлено різними факторами, включаючи тривалість обробки заяв і відмінності в національних методах збору даних. Академічні дослідження мають важливе значення для розвитку методологій, адже вони можуть залучати інноваційні підходи, такі як моделювання на основі даних великих обсягів (Big Data), машинне навчання та міждисциплінарний підхід. Це пояснює, чому значна частина прогнозів створюється саме в університетах або наукових установах.

ЄК сфокусована на ДРС для налагодження співпраці з країнами-партнерами та просування сталого управління міграцією [10; 17]:

1. Зовнішній вимір міграційної політики ЄС зосереджується на взаємодії з третіми країнами для усунення основних причин міграції, створення можливостей для легальної мобільності та посилення контролю над НМ. Використання платформ, таких як Будапештський процес, сприяє міжнародній координації, що важливо для вирішення міграційних викликів.

2. Регіон Шовкових шляхів є стратегічним у контексті міграції, оскільки він поєднує країни походження, транзиту та призначення. Зміцнення партнерств у цьому регіоні сприятиме створенню спільних рішень для зменшення тиску нерегулярної міграції, забезпечуючи розвиток локальних економік і безпеку кордонів.

3. Комплексний підхід, запропонований у Пакті ЄС, включає багатосторонню співпрацю, що об'єднує уряди, громадські організації й МО.

Цей підхід дозволяє обмінюватися інформацією, координувати зусилля у сфері захисту мігрантів та біженців, а також сприяти їхній інтеграції.

4. Стійке управління міграцією має базуватися на довгострокових рішеннях, які одночасно враховують гуманітарні потреби та стратегічні інтереси. Інвестування у нарощування потенціалу країн-партнерів через технічну допомогу, навчання та розвиток інституцій сприяє посиленню їхніх можливостей у управлінні міграційними потоками, зокрема через створення правових шляхів міграції та реінтеграційних програм.

Прогнозування міграції в ЄС є важливим інструментом для розробки МП в умовах глобалізації та змінної економічної кон'юнктури. Науково-методичні підходи дослідження прогнозів і сценаріїв міграції представлено в табл. 2.1.

Запропоновані науково-методичні підходи до прогнозування міграції дають змогу інтегрувати демографічні й економічні моделі.

Офіційні статистичні дані Євростату використовують для більш детального та всебічного аналізу на європейському рівні, тому різниця між попередніми та верифікованими даними є звичайною практикою [17; 25]. Важливою є наявність точних, валідованих даних для розробки міграційної політики ЄС. Включення даних однієї країни ЄС+ на основі приблизної оцінки відображає важливість узгодженості даних для всіх країн ЄС+, навіть якщо для деяких країн інформація може бути зібрана не в повному обсязі на певний момент.

У Європейському просторі зосередженість огляду на англомовних публікаціях сприяє перевазі академічних робіт. Водночас публікації національних статистичних установ, які часто виконуються місцевими мовами, можуть бути недостатньо репрезентованими. Зауважимо, це викликає питання щодо повноти аналізу і важливості врахування локального контексту.

Аналітичні центри, такі як IASA, CSIS та MPI, відіграють важливу роль у розвитку інноваційних підходів до прогнозування міграції [20; 29; 30]. Вони зосереджуються на міждисциплінарному аналізі, враховуючи не лише демографічні та економічні чинники, але й соціально-політичні аспекти.

**Науково-методичні підходи дослідження  
прогнозів і сценаріїв міграції в ЄС**

|    | Емпіричні<br>виміри                                          | Науково-методичні підходи                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|----|--------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Різниця між прогнозами та сценаріями міграції.               | Прогнози міграції базуються на кількісних даних та моделюванні, що дозволяє оцінити можливі тенденції. Прогнозування має більшу кількість емпіричних досліджень, оскільки дає змогу перевіряти методики й уточнювати дані. Це відрізняє прогнози від сценаріїв, які зазвичай охоплюють якісний аналіз різних потенційних умов.           |
| 2. | Взаємозв'язок між демографічними та економічними прогнозами. | Демографічні прогнози оцінюють вплив міграції на загальну динаміку населення, що важливо для аналізу вікової структури та відтворення робочої сили. Економічні прогнози додають до цього аналізу, вивчаючи вплив міграційних потоків на продуктивність економіки, зайнятість, податкову систему й державні витрати на соціальні потреби. |
| 3. | Моделі прогнозування міграції.                               | Демографічні моделі зосереджуються на чисельності населення, зокрема із використанням показників народжуваності, смертності та міграції. Економічні моделі враховують чинники, такі як попит на РС, рівень заробітних плат та соціально-економічний добробут.                                                                            |
| 4. | Методичні підходи дослідження міграції.                      | Розвитку методик дослідження міграції сприяє використання машинного навчання та аналізу великих даних та економетричних моделей. Це дозволяє поєднувати прогностичні моделі з реальними змінами, наприклад, у політиці або на ринках праці.                                                                                              |

Примітка. Побудовано автором за даними [3; 7; 10; 23; 35; 37].

Зокрема МРІ є провідним джерелом даних та аналітики щодо політики інтеграції мігрантів, що робить їхні прогнози особливо цінними для політиків та дослідників.

Внесок населення, що народилося за кордоном, який можна віднести до непрямого впливу, можна оцінити як різницю між народжуваністю й

смертністю серед мігрантів, яку ділять на загальну чисельність населення; це співвідношення зазвичай виражається на 1000 осіб загальної чисельності населення [9, с. 179-216]. Цей ефект можна оцінити шляхом множення різниці між загальними показниками народжуваності та загальними показниками смертності мігрантів (зазвичай на 1000 осіб мігрантів) на їхню частку в загальній чисельності населення країни; у цьому випадку внесок прямо виражається на 1000 осіб загальної чисельності населення. Це означає, що необхідно відрізняти непрямий ефект від внеску через непрямий ефект. Критерій “непрямий вплив” виражає ефект через народжуваність і смертність, який відображається в різниці між ними, і його часто подають у даних рівнів народжуваності та смертності населення, народженого за кордоном.

За даними ЄК, без внутрішніх міграційних потоків населення ЄС скоротилося б на 500 тис осіб у 2019 році, оскільки кількість смертей перевищувала кількість народжених [17].

На практиці дані ЄАПНП можуть відрізнятися від перевірених офіційних статистичних даних, які будуть подають до Євростату на пізнішому етапі. Дані Євростату використовуються в щорічному Звіті про притулок ЄАПНП.

Охарактеризуємо особливості міграційних процесів в ЄС протягом 2021-2024 років. У 2021 році 2,3 млн іммігрантів прибули до ЄС з країн не членів ЄС. Це збільшення майже на 18% порівняно з 1,9 млн в 2020 році, але все ще нижче рівня до COVID-19, який становив 2,7 млн в 2019 році. У 21 з 27 країн ЄС 50% або більше іммігрантів прибули з-за меж ЄС у 2021 рік [25].

У 2022 році в державах-членах ЄС було видано майже 3,7 млн нових дозволів на проживання, не враховуючи приплив з України, порівняно з 2,9 млн у 2021 році та 3 млн у 2019 році. Було подано 875 тис нових заяв про отримання притулку, не враховуючи громадян України. За даними Євростату, кількість заявників зросла на 52% порівняно із 2021 роком і на 38% – із 2019 роком.

Станом на 1 січня 2022 року в ЄС проживало 23,8 млн громадян, які не входять до ЄС, що становить 5,3% від 447 мільйонів жителів ЄС з 27 країн. Три чверті з них проживають у Німеччині, Іспанії, Франції та Італії.

Якщо включити людей з громадянством ЄС, то зараз у ньому проживає 38 млн громадян, які народилися за межами ЄС, або 8,5% населення [25].

Якщо додати громадян ЄС, які самі мігрують між різними країнами, частка всіх іноземних громадян, які проживають у блоці, зростає до 12,5%. Це менше, ніж у більшості країн із високим доходом, таких як Швейцарія (30,2% іноземців), Австралія (29,2%), Ісландія (20,1%), Норвегія (16,1%) або Сполучені Штати (13,5%) [25].

У 2022 році на 1000 жителів ЄС було 11 іммігрантів з країн, що не є членами ЄС. У Мальті було зафіксовано 66 іммігрантів на 1000, в Люксембурзі – 48 і 37 в Естонії. Низький рівень імміграції в Румунії, Словаччині і Угорщині. Охарактеризуємо особливості цих країн: Румунія зазнала значної еміграції, а не імміграції; Словаччина як країна з однорідним населенням і відносно закритою імміграційною системою, то має низьку частку іммігрантів.

Активізується нелегальна імміграція. У світовій економіці у 2020 році понад 281 млн мігрантів та 36,4 млн біженців у 2023 році. Станом на 27 листопада 2023 року МОМ зафіксувала 264 тис нелегальних в'їздів до ЄС, порівняно з 190 тис у 2022 році та 150 тис у 2021 році (що становить 6,6% міграційного потоку до Європи з інших частин світу за той самий період) [32].

За даними ЄК, у 2021 році 2,26 млн осіб мігрували до ЄС з іншого континенту. Це на відміну від 2,9 млн дозволів на проживання, виданих того ж року, адміністративних процедур, які також відображають попередні прибуття. Це менше, ніж 2,5 млн осіб, які мігрували з ЄС того ж року, щоб виїхати в іншу країну світу (1,12 млн осіб) чи змінити країну в межах кордонів ЄС (1,4 млн осіб).

Крім того, 13,7 млн осіб у блоці є громадянами ЄС, які проживають в іншій країні-члені ЄС. Люксембург має найбільшу частку негромадян серед населення (47,1%), але також найбільшу частку мігрантів з інших європейських країн (91% загальної кількості у 2021 році) [32].

Міграція є складним явищем, яке формується під впливом низки взаємопов'язаних чинників, які змінювалися протягом 2021-2024 років. Їхній

вплив можна розглянути через концепціалізацію впливу на мегатренди міграції в ЄС (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Науково-методичні засади визначення чинників,  
які впливають на мегатренди міграції в ЄС**

|    | Чинники                        | Характеристика мегатрендів міграції в ЄС                                                                                                                                                                                                                                     |
|----|--------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Війна та конфлікти.            | Політична нестабільність та насильство спричиняють вимушене переміщення населення. Теорія примусової міграції показує, що такі фактори є основними тригерами великих потоків біженців в ЄС.                                                                                  |
| 2. | Глобалізація.                  | Глобалізація створює можливості, але водночас посилює економічну нерівність, стимулюючи міграцію з периферійних країн до центрів. Теорія світової системи (Wallerstein), інтеграція економік і культур ЄС сприяє збільшенню трудової міграції та “транснаціональних громад”. |
| 3. | Диджиталізація та комунікація. | Інформатизація та соціальні медіа створюють мережевий ефект, який спрощує доступ до інформації про можливості міграції та сприяє формуванню міграційних потоків.                                                                                                             |
| 4. | Демографія та тривалість життя | Зниження народжуваності в країнах ЄС разом зі старінням населення стимулює попит на молодих трудових мігрантів з регіонів із високими демографічними показниками.                                                                                                            |
| 5. | Кліматичні зміни.              | Підвищення рівня моря, засухи, екстремальні погодні явища змушують людей залишати території, які стають непридатними для життя.                                                                                                                                              |
| 6. | Освіта та урбанізація.         | Зростання рівня освіти та концентрація населення в містах полегшують доступ до міжнародних ринків праці, посилюючи міграційні потоки в ЄС.                                                                                                                                   |

Примітка. Побудовано автором за даними [3; 9; 14; 17; 33; 37; 39].

Використовують кілька наборів даних, отриманих із бази даних Євростату, щоб оцінити вплив населення, яке народилося за кордоном, на загальну зміну чисельності населення [9]. Ці дані використовують для підкреслення демографічних факторів, що характеризують відмінності у внеску в загальну зміну чисельності населення, яке можна віднести до природних змін

між мігрантами та немігрантами, між мігрантами та між країнами. Для цього використовують набори даних, які включають інформацію про загальну зміну населення та загальні компоненти населення; населення за статтю, віком і країною народження; демографічні події з розподілом за статтю, віком і країною народження, імміграція та еміграція.

За даними ЄАПП, за січень-червень 2024 року було отримано близько 513 тис заяв на притулок у країнах ЄС+. Зазвичай очікується збільшення кількості звернень у другій половині року, тому ЄАПП прогнозує, що країни ЄС+ можуть отримати близько 1 млн заяв до кінця року [16]. За цей період кількість заяв від сирійців (71 тис) зросла на 7 % порівняно з аналогічним періодом 2023 року; афганці (45 тис), які залишаються другою за чисельністю національною групою, подали на 20% менше заяв.

За січень-червень 2024 року у порівнянні з 2023 роком відбулися важливі зміни на національному рівні: Німеччина отримала 124 тис заяв, що на 20% менше; Італія отримала 85 тис і кількість звернень зросла на 1/3; Іспанія отримала 88 тис заяв і цей показник залишився стабільним [16].

У сегменті міграції спостерігається складна динаміка, яка визначається поєднанням міжнародних конфліктів, економічних криз та політичних рішень країн-членів ЄС [20]. Спостерігаються такі міграційні тренди в ЄС за січень-червень 2024 року:

По-перше, збільшення кількості заяв від сирійців (громадян африканських країн) пов'язане із конфліктами та соціально-економічними кризами в цих регіонах, що змушує громадян шукати притулку в безпечніших європейських країнах.

По-друге, зміни у національному регулюванні міграції зумовили зниження поданих заяв у Німеччині, що пов'язано із посиленням національної імміграційної політики. В Італії, навпаки, зростає кількість заяв через збільшення кількості мігрантів, що прибувають морем. Німеччина прийняла майже чверть усіх заяв на притулок у країнах ЄС+ у першій половині 2024 року, Іспанія отримала друге за чисельністю кількість заяв, а Кіпр (4900 заяв)

продовжував приймати найбільше заяв на душу населення [20]. Зміна у виборі місця подання заяв на притулок є результатом різних економічних чи соціальних умов у приймаючих країнах, таких як умови життя, можливості працевлаштування та політичні рішення щодо прийому мігрантів.

По-третє, через морські міграційні шляхи відбулося значне зростання заяв від малійців та сенегальців, що вказує на підвищення активності міграційних шляхів через Атлантичний океан до Канарських островів. Це зумовлено труднощами у міграційних маршрутах через Лівію та Середземне море.

Латиноамериканські національності, багато з яких мають право безвізового в'їзду до країн ЄС+, продовжують відігравати значну роль наданні притулку. Венесуельці (37 тис), колумбійці (29 тис) і перуанці (14 тис) подали багато заяв на притулок у ЄС+. У I півріччі 2024 року переважна більшість венесуельців (90%) та колумбійців (80%) подавали заяви в Іспанії [5]. Однак більшість перуанців (53%) просили притулок в Італії, що є зміною тренду щодо 2023 року, коли Іспанія була основним місцем призначення для перуанських шукачів притулку. Зауважимо, що велика кількість заяв від громадян Венесуели, Колумбії та Перу відображає політико-економічні кризи у цих країнах. Особливо це стосується Венесуели, де глибока економічна криза та нестабільність сприяють масовій міграції.

З 2019 року відбувається зміна тренду кількості відряджень, що було зумовлено зміною методу реєстрації. Різке скорочення відряджень у 2020 році є прямим наслідком пандемії COVID-19, яка вплинула на мобільність працівників у всьому світі. Однак, на відміну від інших міграційних потоків, кількість відряджень не відновилася повною мірою у 2021-2023 роках, що зумовлено специфікою відряджень і тимчасової роботи. У 2021 році в ЄС було зареєстровано 2,1 млн відряджень згідно зі статтею 12 (відрядження в одну країну), що відповідає зменшенню на 9% щодо 2020 року [31]. Ще 1,3 млн відряджень були видані для працівників, охоплених статтею 13 (+8,7 % у 2021 році). Додатково 91 тис відряджень припадало на інші регулювання: в основному державних службовців, працівників згідно зі статтею 16

(регульованих багатосторонніми угодами) та моряків, що становить 2,5% загальної кількості.

Основною країною-приймачем відряджених працівників є Німеччина (зростання на 7%), що зумовлено її економічною стабільністю та високим попитом на кваліфіковану робочу силу (іноземних працівників). Франція, Австрія та Бельгія також виступають приймаючими країнами через їхнє вигідне географічне розташування в ЄС. Різке падіння кількості відряджень у Нідерландах (на 61%) може бути спричинене внутрішніми економічними або політичними факторами (пандемічні обмеження, зміни у трудовому законодавстві) [20]. Зменшення в Швейцарії (-14%) також відображає глобальні тренди впливу пандемічних обмежень на мобільність працівників.

Середня тривалість відряджень у 106 днів свідчить про короткостроковий характер більшості відряджень у ЄС. Однак значна різниця між країнами, де у деяких державах, таких як Хорватія, відрядження можуть тривати понад 400 днів, відображає специфіку окремих національних економік та попит на довготривалу робочу силу. Подвоєння кількості відряджень до Норвегії вказує на високий попит на працівників у цій країні, що зумовлене зростанням потреби у кваліфікованих кадрах в певних сегментах (нафтовий, газовий, морський).

Багавос С. відзначає, що якість даних є центральним питанням міграції і важливо визначити параметри реєстру населення в приймаючих країнах [9]. Цікавим є проведений аналіз 31 європейської країни (країни ЄС, Ісландії, Норвегії, Швейцарії). Встановлено, що низька кількість демографічних подій і високий відсоток відсутньої інформації, які були виявлені при об'єднанні вікової групи з країною народження, потребували включення лише 10 із 31 країни до аналізу непрямого впливу міграції. Важливими є фактори, що впливають на зміну чисельності населення, пов'язану з природною зміною між мігрантами та місцевими жителями, серед мігрантів й між країнами.

Підсумовуючи зазначимо, що конфлікти залишаються складним рушієм вимушеної міграції, проте зміна природи конфліктів (з міждержавних на

внутрішні) і загальне зниження їхньої інтенсивності формують нові міграційні виклики та можливості для політичного втручання. ЄАПНП оприлюднило аналіз тенденцій надання притулку, який показує, що до червня 2024 року країни ЄС отримали 513 тис заяв на міжнародний захист і цей показник залишився стабільним щодо 2023 року [16].

## **2.2. Політико-економічні засади протидії та попередження злочинних міграційних мереж в ЄС**

Міграційну політику слід оцінювати у межах її реальних можливостей. Політики ЄС у сфері трудової міграції зазвичай успішно відповідають на попит на робочу силу в регіоні, хоча вони не завжди враховують специфічні потреби всіх секторів. Міжнародні організації, такі як ООН, МОМ чи Світовий банк, активно працюють над прогнозуванням міграції. Їхні прогнози часто мають глобальне охоплення і враховують транснаціональні виклики, зокрема міграцію через кліматичні зміни чи політичні кризи.

ЄК підтримує координацію в ЄС щодо відновлення співпраці в сфері міграції і визначає такі пріоритети [10; 17]:

- запобігання НМ та боротьба з контрабандою мігрантів через посилення співпраці у сфері управління кордонами, кримінальних розслідувань і судових переслідувань;
- посилення міжнародної, регіональної та двосторонньої співпраці для безпечного та ефективного повернення, реадмісії та сталого реінтегрування;
- розширення легальних шляхів міграції та мобільності, вдосконалення політик і співпраці у сфері трудової міграції;
- зміцнення позитивного впливу міграції на розвиток, вирішення першопричин НМ та вимушеного переміщення;
- підтримка інтеграції легальних мігрантів, біженців та осіб, які потребують міжнародного захисту, протидія расизму, екстремізму, дискримінації та ксенофобії;

– гарантування міжнародного захисту та дотримання прав біженців і осіб, які потребують міжнародного захисту, просування стійких рішень відповідно до міжнародного права.

Виокремимо політико-економічні проблеми розвитку міграційних мереж в ЄС [10; 20]:

1. Контрабанда мігрантів є транснаціональним злочином, що підриває безпеку держав і права людини. Удосконалення координації в управлінні кордонами та спільні розслідування мають сприяти розкриттю злочинних мереж і стримуванню НМ.

2. Забезпечення законних можливостей для міграції зменшує стимул до використання нелегальних каналів і підвищує економічну ефективність через належне використання РС.

3. Ефективні програми реінтеграції сприяють сталості повернення, зміцнюють локальні економіки та зменшують ризик повторної міграції в ЄС.

4. Інвестиції в розвиток і ліквідація соціально-економічних причин міграції (бідність, конфлікти, зміна клімату) є важливими для довгострокового зменшення міграційного тиску.

5. Згідно з міжнародним правом, захист осіб, які потребують притулку, є обов'язком держав, тому забезпечення їхніх прав і доступу до інтеграції сприяє суспільної стійкості. Соціальна інтеграція забезпечує зростання й зміцнення соціальної згуртованості, зменшуючи ризик соціальної напруги та дискримінації.

Більшість мігрантів дотримуються законних процедур в'їзду та перебування. Проблеми виникають переважно у зв'язку з нелегальною міграцією або кризами, пов'язаними з біженцями. Вимушена міграція, викликана війнами, насильством чи катастрофами, є винятком, що виходить за рамки традиційних міграційних процесів. Згідно з даними UNHCR, у 2023 році кількість вимушених переселенців перевищила 110 мільйонів осіб. Зауважимо, що контроль за такими потоками є обмеженим [20].

В ЄС імміграція та еміграція тісно пов'язані з економічними процесами. У періоди економічного зростання попит на РС зростає, сприяючи більшій кількості міграційних потоків, тоді як у періоди економічного спаду попит скорочуються.

Зростання міграції всередині ЄС відображає покращення інфраструктури, зростання регіональних економік і послаблення бар'єрів для мобільності. Майбутній розвиток ММП можна пояснити за допомогою концепції інерційності соціальних систем: міграційні потоки, що сформувалися у минулому, мають тенденцію до продовження через існування соціальних мереж та інфраструктури. Зростання соціально-економічного потенціалу нових країн ЄС стимулюватиме внутрішньорегіональну мобільність, урівноважуючи глобальні потоки. ММП є частиною глобальних змін, які продовжуватимуться у схожих конфігураціях у майбутньому.

Дослідження часто акцентують увагу на кризових ситуаціях (війни, нелегальна міграція, катастрофи), створюючи враження, що міграційна політика є неефективною [30; 31]. Це потребує індивідуального підходу до визначення переваг чи складнощів міграції (нелегальна міграція чи злочинність). Рівень міграції визначається як економічною потребою приймаючих країн, так і готовністю мігрантів переїжджати. Такий взаємозв'язок робить міграцію динамічним явищем, яке реагує на економічні та соціальні зміни.

Міжнародна міграція зумовлена економічними, соціальними, екологічними та політичними чинниками. Застосування теорії системного аналізу дозволяє зрозуміти, що взаємозв'язки між компонентами системи міграції (економічною нерівністю, конфліктами, змінами клімату, демографічними зрушеннями) створюють нелінійні ефекти.

Для визначення політико-економічних засад протидії злочинним міграційним мережам в ЄС доцільно відстежити міграцію між регіонами світу. Європа є найбільш "міграційним" регіоном, де біля 8,5% європейців проживають за межами країни свого народження. Міграція коливається від

Латинської Америки (6%), Африки (3%), Океанії (2,7%), Азії (2,5%) до Північної Америки (2,1%) [42]. Найбільше емігрантів походить з Азії (107 млн), Європи (61 млн), Латинської Америки (39 млн), Африки (37 млн), Північної Америки (8 млн) та Океанії (2 млн).

Розподіл міграції між регіонами світу залежить від чинників відносної мобільності. ЄС демонструє найвищу частку емігрантів, що пов'язано з історичними факторами, такими як колоніалізм, економічні кризи в ХХ ст та географічна близькість до інших економічно розвинених регіонів. У Латинській Америці високий рівень еміграції пояснюється соціально-економічними нерівностями та політичною нестабільністю.

Концептуально на вибір мігрантів, зокрема з України, впливає, по-перше, воєнна агресія, яка потребує політико-оборонного вирішення. Проте обмежувальні заходи (заборона виїзду) також призводять до “ефекту переливу”, коли мігранти обирають альтернативні маршрути або країни. По-друге, міграцію зумовлює економічна диспропорція, оскільки згідно з теорією “поштовху та притягання” (Lee's Push-Pull Model) люди мігрують через брак можливостей у своєму регіоні та привабливість ЄС. По-третє, формування системних ланцюгових ефектів. Регулювання міграції в деяких країнах ЄС (посилення контролю) може спричинити зростання тиску на сусідні держави, змінюючи географію потоків.

Оскільки торгівля людьми, незаконне працевлаштування та експлуатація мігрантів забезпечує значні прибутки злочинним мережам, то важливо окреслити фактори, що сприяють співпраці мігрантів з нелегальними злочинними мережами (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Фактори, що сприяють співпраці мігрантів з нелегальними злочинними мережами**

|    | Фактор                                    | Вплив фактора                                                                                   |
|----|-------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | глобалізація та технології                | технології полегшують комунікацію та координацію злочинних угруповань на міжнародному рівні     |
| 2. | соціально-економічні умови                | відсутність роботи, недостатня правова підтримка, обмежений доступ до закладів охорони здоров'я |
| 3. | слабкість державних інституцій й корупція | високий рівнем корупції та неефективна робота правоохоронних органів                            |

Примітка. Побудовано автором за даними [2; 6; 9; 20; 23; 34].

Вразливість в міграційних процесах потребує науково-методичного дослідження з урахуванням динамічності трендів і багатовекторності політико-правових підходів. Міграційні процеси можуть слугувати середовищем для розгортання діяльності злочинних мереж, які займаються незаконним перевезенням людей, торгівлею людьми та експлуатацією мігрантів. Класифікація видів злочинних мереж в міграційних процесах представлена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Класифікація видів злочинних мереж в міграційних процесах**

|    | Види                              | Характеристика                                                                                                                                      |
|----|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Торгівля людьми.                  | Використання обману, примусу або насильства для експлуатації людей, включаючи сексуальну експлуатацію, трудову експлуатацію та примусове жебрацтво. |
| 2. | Нелегальне перевезення мігрантів. | Злочинні групи організовують незаконні маршрути для перетину кордонів з метою отримання фінансової вигоди.                                          |
| 3. | Підrobка документів.              | Надання підроблених паспортів, віз, дозволів на проживання та інших документів для нелегальних мігрантів.                                           |

Примітка. Побудовано автором за даними [6; 13; 20; 23; 34].

Злочинні мережі маніпулюють вразливими групами мігрантів, обіцяючи їм безпечний перетин кордонів або роботу, але потім втягують їх у злочинну діяльність. Мігранти змушені працювати на злочинні мережі або брати участь у нелегальних діях, щоб сплатити борги за їх перевезення. Окреслимо організаційно-правові заходи протидії злочинним мережам в міграційних процесах (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Організаційно-правові заходи протидії злочинним мережам  
в міграційних процесах**

|    | Заходи протидії                   | Характеристика                                                                                                                                           |
|----|-----------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Міжнародна співпраця.             | Ефективна боротьба зі злочинними мережами можлива тільки через об'єднання зусиль національних правоохоронних органів, міжнародних організацій та урядів. |
| 2. | Захист прав мігрантів.            | Поліпшення умов праці, забезпечення правової підтримки та розвиток програм інтеграції можуть зменшити вразливість мігрантів до злочинних мереж.          |
| 3. | Посилення прикордонного контролю. | Технологічний моніторинг і контроль над перетином кордонів можуть знизити активність злочинних мереж у міграційних процесах.                             |

Примітка. Побудовано автором за даними [6; 9; 10; 19; 20; 28; 40].

Неформальний міграційний ринок охоплює сільськогосподарські роботи, легку промисловість, текстиль, служби доставки, ресторани, готелі. У 2022 році в ЄС працювали 9,89 млн громадян, які не входять до ЄС, тобто 5,2% робочої сили [25]. Рівень зайнятості є кращим для європейців (78%), ніж для неєвропейців (63%). У 2022 році працівники не з ЄС були представлені таких секторах: в готелях і ресторанах (де зайнято 11,4% працівників не з ЄС порівняно з 4,3% усіх працівників у ЄС), будівництві (9,2% порівняно з 6,7%), допоміжні послуги (логістика, доставка) (7,7% порівняно з 3,8%), домашня господарка (5,8% порівняно з 0,8%).

НМ часто супроводжується ризиками для життя та добробуту мігрантів, включаючи експлуатацію, торгівлю людьми та неналежні умови праці. НМ створює соціальні, економічні та політичні виклики для країн транзиту та призначення. ЄС приділяє увагу підвищенню обізнаності про ризики НМ. ЄК через АМІФ (доступний бюджет становить 10 млн євро) проводить заходи для запобігання НМ через інформаційно-просвітницькі кампанії щодо ризиків НМ в обраних третіх країнах та в межах ЄС. Інформаційно-комунікаційний супровід заходів попередження НМ представлено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Інформаційно-комунікаційний супровід заходів попередження  
НМ в ЄС**

|    | Виміри                                       | Характеристика учасників і заходів                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | Учасники:                                    | Державні та приватні (некомерційні) організації, а також міжнародні організації, які повинні формувати консорціуми.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 2. | Ключові цілі:                                | покращити запобігання НМ в країнах походження та транзиту й підірвати бізнес-моделі контрабандистів мігрантів;<br>підвищити обізнаність про ризики НМ та контрабанди мігрантів;<br>забезпечити надійну інформацію про легальні шляхи міграції до ЄС;<br>Сприяти розвитку альтернативних економічних можливостей у країнах походження та транзиту;<br>Посилити стійкість місцевих громад і протидіяти хибним наративам, які поширюють контрабандисти мігрантів. |
| 3. | Критерії участі в кампаніях попередження НМ: | заявки подають мінімум три заявники з трьох різних держав ЄС, які беруть участь у програмі;<br>тривалість проєктів повинна становити 36 місяців, розмір гранту ЄС – від 1,25 до 2,5 млн євро.                                                                                                                                                                                                                                                                  |

Примітка. Побудовано автором за даними [5; 9; 10; 19; 40].

Дані заходи сприятимуть, по-перше, наданню надійної інформації про безпеки НМ, доступні легальні шляхи до ЄС та альтернативні економічні

можливості в країнах походження та транзиту, убезпечення контрабанди мігрантів.

По-друге, поширенню достовірної інформації про ризики, доступні легальні шляхи та економічні можливості для зміни поведінки потенційних мігрантів щодо ризикованих рішень.

По-третє, попередження НМ сприяє економічній інтеграції, оскільки пропонування альтернативних можливостей у країнах походження підвищує рівень життя місцевого населення, що зменшує їхню мотивацію до міграції. Інвестиції в економічну спроможність громад сприяють довгостроковій стабільності.

По-четверте, розширено участь місцевих партнерів, а співпраця з місцевими організаціями сприяє підвищенню довіри до інформаційних кампаній та їхній адаптації до культурного контексту. Це підсилює ефективність проєктів, спрямованих на міграцію. Вважаємо, що ініціатива сприятиме вирішенню глобальних міграційних викликів через профілактику, освітні заходи та підтримку місцевих громад.

З 2024 року діє КПГП, який координує діяльність ЄК, ЄАПНП, МОМ і ООН [17; 34]. КПГП сприяє гармонізації переселення. Єдиний правовий і політичний підхід до переселення в межах ЄС дозволить уникнути нерівномірного розподілу тягаря між країнами-членами, покращити координацію дій і забезпечить прозорість для осіб, які шукають притулку. Гармонізація правил сприятиме довірі в ЄС для вирішення гуманітарних викликів, а також інтеграції переселенців у суспільства приймаючих країн, зменшуючи соціальну напругу.

КПГП здійснює дворічне планування з кількісними і територіальними орієнтирами для контрольованості процесів переселення. Це дозволяє країнам підготувати свої системи прийому та інтеграції, одночасно сприяючи рівномірному розподілу зобов'язань серед держав ЄС. Механізм добровільного внеску враховує різні можливості та національні пріоритети держав ЄС, що

сприяє солідарності без примусових квот, які часто викликають спротив серед країн.

Країни, що перебувають під тиском через значні потоки біженців, отримують підтримку через програми переселення, що дозволяє зменшити локальне навантаження. Це особливо важливо для держав, які розташовані поблизу зон конфліктів або гуманітарних криз. Переселення через легальні та безпечні канали є ефективним засобом запобігання небезпечним подорожам. Люди, які тікають від війни (переслідувань), наражаються на ризик експлуатації, контрабанди або навіть смерті під час спроби досягти ЄС нелегальними шляхами. Розширення КПП сприятиме стабільності регіонів походження та транзиту мігрантів.

ШЗ є важливим досягненням ЄС, що сприяє інтеграції країн, зміцненню економічної співпраці та зменшенню бар'єрів для бізнесу і громадян [11; 17]. Відсутність внутрішніх кордонів підвищує мобільність РС, що є важливим для ефективного функціонування спільного ринку. Визначимо переваги ШЗ для міграції. По-перше, мешканці прикордонних регіонів найбільше виграють від вільного пересування. Спрощений доступ до роботи, послуг та освіти підвищує якість життя, а економічна активність у цих регіонах зростає через зменшення транспортних витрат і черг на кордонах. По-друге, запровадження внутрішнього прикордонного контролю повинно бути обґрунтованим і тимчасовим, адже тривалі обмеження підривають довіру до ШЗ та створюють логістичні проблеми для громадян і компаній. По-третє, інтеграція Болгарії та Румунії в ШЗ підтверджує, що ці країни виконали всі технічні критерії для повного членства. Їхнє приєднання зміцнить безпеку кордонів і дозволить розширити переваги вільного пересування, зокрема в контексті кризових ситуацій, таких як міграційний тиск.

Зміцнення безпеки в ШЗ і посилення ролі Європолу, нові законодавчі ініціативи та покращення обміну інформацією сприятимуть зменшенню загроз організованої злочинності та тероризму. За даними ЄК, підвищення

ефективності координації допомогло розкрити десятки транснаціональних злочинних угруповань [17].

Запровадження політичного управління ШЗ і створення ШР та циклу управління підвищило прозорість і передбачуваність рішень. Вважаємо, що політичне лідерство та відповідальність допомагають вирішувати довгострокові виклики, такі як міграційний тиск, а не лише реагувати на кризи. Оновлений Кодекс ШЗ визначає чіткі правила для запровадження внутрішнього прикордонного контролю, забезпечуючи баланс між безпекою та свободою пересування. Це дозволяє уникати довготривалих обмежень, які можуть негативно впливати на економіку прикордонних регіонів і торгівлю.

За даними ЄК, систематичний внутрішній контроль призводить до економічних втрат у торгівлі та туризмі, а також ускладнює життя для громадян, які працюють у прикордонних регіонах. Згідно з аналізом, черги на кордонах можуть знизити ВВП прикордонних регіонів до 0,5% на рік [17].

Підсумовуючи зазначимо, що рішення про міграцію не є спонтанним; воно формується під впливом багаторівневого середовища. Саме теорія міграційних систем пояснює, що індивідуальні рішення завжди залежать від взаємодії між особистими стимулами та зовнішніми умовами.

## **Висновки до розділу 2**

1. Аргументовано, що з огляду на глобальну сутність міграції і корегуючих взаємозв'язків, прогнозування міграційних трендів потребує дослідження не лише окремих чинників, але й їхньої взаємодії. Це ускладнюється через труднощі в оцінці непередбачуваних подій (інтенсивність війни, стихійні лиха). Скерованість Будапештського процесу у поєднанні з принципами Пакту ЄС на створення багатосторонньої платформи для вирішення викликів міграції забезпечуватиме управління міграційними потоками в ЄС.

2. Емпіричні дослідження виявили тренд, що зменшення кількості заяв у Німеччині, незважаючи на її великі економічні можливості, пов'язане з регуляторними змінами у міграційній політиці або перенаправленням міграційних потоків до інших країн, таких як Італія, де спостерігається зростання заяв. Італія також може відігравати все важливішу роль у прийомі мігрантів через своє географічне розташування на головних міграційних шляхах із Середземномор'я. Латиноамериканські країни, чиї громадяни користуються безвізовим в'їздом до ЄС, мають легший доступ до територій ЄС, що сприяє значній кількості заяв на притулок, зокрема в таких країнах, як Іспанія та Італія, які мають історико-культурні зв'язки з Латинською Америкою.

3. Доведено, що національні уряди часто покладаються на результати досліджень міжнародних організацій або академічних установ ЄС. Розробка національних прогнозів потребує значних ресурсів та експертних знань. Водночас адаптація глобальних прогнозів до місцевих умов є важливою для формування ефективної національної МП.

4. Встановлено, що залучення ЄП, агентств ООН, неурядових організацій й громадянського суспільства через КППП сприятиме позитивному іміджу ЄС як гуманітарного лідера. Впровадження дворічного Плану ЄС через КППП є важливим кроком у забезпеченні скоординованої та гуманної відповіді на глобальні виклики, пов'язані з переселенням та гуманітарним прийомом, підкріпленої солідарністю та міжнародним партнерством.

5. Визначено, що ШЗ є не лише інструментом для забезпечення мобільності, але й важливим символом єдності та довіри між державами-членами. Повна реалізація ШЗ сприятиме зміцненню позиції ЄС як глобального лідера у забезпеченні свободи пересування та відкритих кордонів. Скасування прикордонного контролю для Болгарії та Румунії стане важливим кроком до збереження цілісності та ефективності ШЗ, солідарність і справедливість у прийнятті рішень щодо міграції.

Реформування ШЗ підвищує її стійкість, зберігаючи баланс між забезпеченням безпеки та збереженням основних принципів ЄС, таких як вільне пересування та відкритість кордонів. Це позитивно впливає на мобільність РС, культурний обмін і транскордонний бізнес, які є ключовими для зростання спільного ринку.

## РОЗДІЛ 3

### ПРІОРИТЕТИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

#### **3.1. Стратегічні орієнтири політики ЄС щодо залучення мігрантів на ринки праці**

Мігранти допомагають заповнити дефіцит РС в ЄС. Міжнародна співпраця має забезпечувати формування регульованих і безпечних напрямів міграції для створення кращих умов інтеграції мігрантів у країни призначення. Багато європейців самі є мігрантами або навчалися за межами своєї країни. У відповідь на зростання збільшення виїздів із країн походження та переміщень через транзитні країни, деякі країни ЄС запровадили суворіші міграційні підходи щодо надання притулку й охорони кордонів і скоротили квоти на переселення.

Відділ народонаселення ООН, Світовий банк та ОЕСР відіграють важливу роль у моделюванні прогнозів, адже вони мають доступ до глобальних даних і різноманітних методик міграції. Їхні прогнози часто є основою для ухвалення рішень у сферах демографічної політики, міграційного регулювання та міжнародного розвитку. Прогнозування Євростату враховує зв'язок між міграційними потоками та зміною чисельності населення в Європі, що критично важливо для формування політики ЄС.

Відбувається “природна зміна” населення, яке народилося за кордоном, коли країна народження використовується як “проксі” для міграційного статусу (процесу). Статистично народжене населення залежить від кількості смертей. Тому використовують термін “внесок”, щоб вказати зміни чисельності населення, який є результатом непрямого впливу. Використовують термін “загальний” для позначення населення певної групи (населення, що народилося за кордоном чи місцевого населення).

Залучення національних урядів до адаптації міжнародних прогнозів дозволяє врахувати унікальні соціально-економічні умови та потреби кожної

країни. Використання прогнозів ОЕСР і ЄК для аналізу ринку праці допомагає країнам ЄС ефективніше планувати імміграційну політику.

Особливої уваги заслуговує удосконалення методології збору та обробки міграційних даних в ЄС. Якість даних є важливою для міграції і тому актуалізується проблематика удосконалення реєстру населення в приймаючих країнах. Враховуючи важливість питань міграції для ЄС, Євростат напротязі 2021-2024 років докладає зусилля для надання узгоджених даних щодо міграцій [25]. Що стосується населення, дані Євростату стосуються звичайно постійного населення, яке включає осіб, які проживали в місці свого звичайного проживання протягом безперервного періоду принаймні 12 місяців до контрольного часу, або мігрантів, які прибули в місце свого звичайного проживання за 12 місяців до контрольного часу з наміром залишитися там принаймні один рік.

Зміна методології реєстрації в ЄС сприяла підвищенню ефективності коректного збору та аналізу даних у сфері трудової міграції для адекватної оцінки тенденцій. Зменшення кількості відряджень за статтею 12 (відрядження в одну країну) на 9% свідчить про те, що тимчасова трудова міграція в одну країну скоротилася. Водночас зростання відряджень за статтею 13 на 8,7% свідчить про збільшення мобільності працівників, які працюють у двох або більше країнах, що характерно для транспортного сектора та інших міжнародних логістичних сегментів. Державні службовці, моряки та працівники, регульовані багатосторонніми угодами, становлять 2,5% (91 тис відряджень) від загальної кількості відряджень, що демонструє важливість специфічних секторів та міжнародних угод у загальному контексті трудової мобільності.

Перспективними напрямками вирішення проблем залучення мігрантів на ринки праці в ЄС є такі:

По-перше, сучасні трансформаційні підходи до міграції включають розробку спеціалізованих програм для залучення висококваліфікованих

працівників у таких сферах, як ІТ, медицина, інженерія. Більшість дискусій у ЄС стосується “вибіркової імміграції” висококваліфікованих осіб.

Це потребує науково-методичних підходів для надання пріоритетів мігрантам з високими навичками або досвідом у дефіцитних галузях, щоб сприяти довгостроковому розвитку європейської спільноти. Окрім заходів щодо організаційно-правового розширення трудової міграції, країни ЄС все частіше розглядають можливість зробити трудову міграцію більш вибірковою за кваліфікацією (зосередженою на конкретних професіях).

Країни ЄС оголосили про реформування нормативно-правової бази легальної міграції з метою збільшення міграції для подолання дефіциту РС та кваліфікованих кадрів. Проте деякі країни натомість явно шукають шляхи для скорочення притоку мігрантів. Так, Німеччина оголосила про реформи, спрямовані на спрощення процесу отримання робочих віз для кваліфікованих працівників, але Угорщина та Польща фокусуються на обмеженні міграційних потоків через політичні та соціальні чинники [23].

По-друге, в ЄС легальні і нелегальні процеси в міграційних потоках часто взаємопов’язані. Багато мігрантів, які спочатку потрапляють у країну легально, згодом можуть опинитися в залежності від нелегальних структур через відсутність можливості легального працевлаштування. Легальні кордони та закони можуть стати каталізатором зростання нелегальної діяльності, оскільки формальні процедури не завжди задовольняють потреби мігрантів.

ЄК пропонує директиви, регламенти та рекомендації щодо створення справедливих, ефективних і стійких систем міграції та притулку. Нові підходи дерегуляції міграції мають на меті вирівняти міграційні системи в ЄС, одночасно підтримуючи всі країни ЄС у розробці та впровадженні ефективного управління міграцією та процедур надання притулку. Акцентовано на нових стимулах забезпечення оперативного реагування на місцях і зосередження на країнах, які найлабільше постраждали від стихійної міграції.

По-третє, заслуговує на увагу застосування програм приватного спонсорства, що дозволяють приватним особам або громадам брати участь у

переселенні біженців. Також існує тенденція до інтеграції трудових та освітніх програм для біженців, що дозволяє їм швидше інтегруватися в ринок праці або отримати освіту, сприяючи їхній довгостроковій самостійності та зменшенню навантаження на державні програми. Це дозволяє державам підвищити ефективність своїх міграційних систем, водночас пропонуючи гуманітарну допомогу.

Програми приватного спонсорства стимулюють залучення спеціалістів із охорони здоров'я та персонального догляду для задоволення потреб підтримки людей похилого віку.

По-четверте, диджиталізація (цифрові платформи) дозволяє організовувати нелегальні міграційні маршрути; координувати контрабанду; підтримувати зв'язок між учасниками кримінальних структур; уникати контролю з боку держав та міжнародних організацій. Запровадження спрощення процедур подорожей ЄСПА через електронну авторизацію дозволить Шенгенській зоні відслідковувати подорожі без необхідності складних візових процедур для громадян країн, звільнених від візових вимог. Це рішення збалансує потребу в посиленні безпеки та підтримку безперешкодного пересування для туристів, бізнесменів та осіб, які подорожують Європою.

З 2024 року запровадження ЄСПА (ETIAS) є важливою реформою, спрямованою на посилення безпеки та управління міграцією в Шенгенській зоні [14]. Це рішення слід розглядати у контексті сучасних глобальних викликів, таких як міграційні потоки, загрози тероризму та необхідність більш ефективного контролю за переміщенням осіб. Основною метою впровадження ЄСПА є забезпечення попереднього контролю за особами, які мають намір відвідати Шенгенську зону. Система дозволить країнам Шенгену перевіряти дані подорожуючих, що не потребують віз, до їхнього прибуття, з метою виявлення потенційних загроз для безпеки та запобігання незаконній міграції. Це сприятиме покращенню контролю кордонів та зміцненню внутрішньої безпеки ЄС.

У перспективі однією з ключових функцій ЄСПА є попереднє оцінювання ризиків подорожуючих, що допоможе зменшити кількість небажаних в'їздів до ЄС. Це також дозволить ефективніше використовувати ресурси прикордонних служб, які зможуть зосередитися на осіб із вищим рівнем ризику.

Про глобальний тренд до посилення цифровізації засобів моніторингу, які покликані поєднати зручність подорожей із безпекою, свідчать аналогічні заходи у Великій Британії, яка після виходу з ЄС прагне встановити власні системи контролю кордонів, впроваджуючи систему електронної авторизації для осіб (не потребуючих віз) і для громадян ЄС.

В-п'яте, нерегульована міграція може становити загрозу національній безпеці, якщо значна кількість людей поселяється в обмеженій зоні на тривалий період часу (таборах для біженців і ВПО).

Важливими є соціальні мережі у контексті захисту мігрантів від вразливості. Соціальні мережі, включаючи релігійні організації, діаспорні спільноти та сімейні зв'язки, можуть відігравати важливу роль у регулюванні вразливості мігрантів. Діаспора надає емоційну, соціальну та матеріальну підтримку, допомагаючи мігрантам краще адаптуватися до нових умов і зменшити ризики експлуатації та дискримінації.

Підсумовуючи зазначимо, що міграція формується не лише індивідуальними потребами, а й глобальними умовами, які створюють чи обмежують можливості для переміщення. Розуміння "глобальних структур можливостей" дозволяє розробляти політики, які забезпечують збалансованість між економічними інтересами, безпекою та правами людини.

### 3.2. Сценарії ЄС-Україна для подолання кризи біженців

Сценарії міграції є важливим інструментом для прогнозування майбутніх міграційних потоків і структурних змін, що можуть вплинути на ці процеси [27; 41, с. 1-8]. Вони дозволяють аналізувати можливі наслідки різних політичних рішень, економічних змін та соціальних процесів, що є важливим для прийняття рішень на національному й міжнародному рівнях. Сценарії створюються за допомогою міждисциплінарних груп експертів, що забезпечує комплексний підхід до вивчення можливих варіантів розвитку подій в ЄС.

Інтерес до сценаріїв з боку політиків ЄС підтверджує їх важливість для стратегічного планування, особливо в умовах швидких змін у глобальному середовищі [17]. Це також показує, що політики прагнуть краще зрозуміти можливі виклики, зумовлені міграцією, й підготуватися до них заздалегідь, розробляючи відповідні політики для мінімізації ризиків та максимізації переваг міграції. Співпраця між урядовими структурами та академічними установами дозволяє об'єднувати експертні знання з практичним досвідом, що підвищує якість прогнозів і забезпечує більш точне моделювання можливих варіантів розвитку міграційних процесів.

Прогнозування міграції Україна-ЄС потребує визначення інтенсивності воєнних дій, а також орієнтації на міждисциплінарний характер досліджень міграції, оскільки прогнозування вимагає інтеграції даних з різних галузей – від демографії та економіки до статистики й моделювання.

Українська криза біженців значно вплинула на політику інтеграції мігрантів у країнах ЄС, висвітлюючи вже існуючі тенденції та підсилюючи їх у відповідь на нові виклики [41, с. 1-8]. У міграційному процесі трудова мобільність та соціальної інтеграції мають враховувати постулати поведінкової економіки, ефекти фреймінгу, вигоди та втрати, аверсію до втрат, ризики. У прикладному аспекті необхідно також враховувати відмінності між країнами походження та призначення, потреби і особисті характеристики мігрантів.

Після збільшення кількості осіб, які шукають міжнародного захисту через конфлікти та переслідування, багато країн ЄС змушені змінювати свої політики у сфері міграції та захисту кордонів. У 2024 році деякі країни ЄС (Данія, Австрія) посилили свої вимоги до надання притулку й зменшили кількість переселенців, яких вони можуть прийняти, з метою контролю за потоками мігрантів і забезпечення національної безпеки [20]. Це відображає тенденцію до обмеження міграційних потоків в умовах політичного тиску та викликів для соціальних систем.

Тимчасові підходи до захисту (без прямого шляху до постійного або довготривалого проживання) все частіше застосовуються для вирішення потреб у захисті в багатьох поточних ситуаціях тривалого переміщення. Цей аспект стосується використання тимчасових статусів для осіб, які вимушено потребують міжнародного захисту, але не мають можливості отримати постійний статус. Наприклад, тимчасовий захист, застосований ЄС для біженців із України, надає право на тимчасове проживання, але не дає гарантії постійного перебування. Зауважимо, що такі рішення стають популярними в міжнародній практиці через відсутність ресурсів для забезпечення довгострокової інтеграції великої кількості мігрантів.

Для біженців із України актуальним є полегшення процесу натуралізації [39; 47; 49]. Цей процес є складною соціально-демографічною проблематикою. Це зниження бар'єрів для отримання громадянства відображає тенденцію до більш відкритої імміграційної політики, спрямованої на інтеграцію іноземців у національні спільноти. Спростивши натуралізацію, уряди сприятимуть зменшенню числа іноземного населення та зростанню кількості громадян, що позитивно впливатиме на соціальну згуртованість і інтеграцію іммігрантів.

У країнах ЄС пом'якшення правил натуралізації дозволяє іммігрантам швидше інтегруватися в суспільство, зокрема спрощення процедури для іммігрантів дозволяє їм легше отримати громадянство на підставі проживання.

Процес натуралізації також залежить від того, чи потрібно відмовлятися від громадянства країни походження. У багатьох країнах, що не дозволяють

мати подвійне громадянство, потенційні нові громадяни можуть не бути зацікавлені в натуралізації, щоб уникнути втрати громадянства країни свого походження. Це рішення часто залежить від соціальних, економічних й політичних умов в обох країнах.

Якщо різниця між статусом іноземця та громадянина незначна, натуралізація може відбуватися залежно від інших факторів, зокрема від бюрократичної складності та часу, необхідного для оформлення документів. У деяких випадках вирішальним є символічне значення громадянства, яке може бути сприйняте як ознака політичної або соціальної ідентичності. Міграційні інституції часто надають повну інформацію про процеси натуралізації, яка допомагає відстежувати тренди та вплив на демографічну ситуацію. До стандартних процедур (форм) громадянства відносять такі як набуття через шлюб або відновлення попереднього громадянства.

Станом на червень 2024 року велика кількість осіб із України, які отримують тимчасовий захист (4,5 млн), підкреслює масштаб гуманітарної кризи, спричиненої інтенсивною війною [16]. Тимчасовий захист – це механізм, який дозволяє швидко надати захист великій кількості людей, що уникають конфліктів, без необхідності проходження тривалих процедур надання притулку. Загалом це дозволяє країнам ЄС швидше реагувати на надзвичайні ситуації, але водночас створює велике навантаження на їхні системи прийому, зокрема українців.

Незважаючи на існування механізму тимчасового захисту, частина українців все ж подає заяви на отримання притулку, що може бути зумовлено бажанням отримати довготриваліший або стабільніший статус в ЄС. Станом на червень 2024 року спостерігалось невелике збільшення кількості заяв на притулок від громадян України (12 тис), понад половину яких було подано у Франції й п'ята частина – у Польщі [16]. Розподіл заяв між країнами, такими як Франція та Польща, відображає різницю в політиці прийому, економічні можливості та існуючі громади українських біженців.

Стабільна кількість заяв мігрантів, що очікують на рішення (925 тис), зростання потреб у захисті через війну в Україні та інші конфлікти створює значне навантаження на національні системи притулку [16]. Це вимагає оперативної підтримки з боку ЕУАА для забезпечення належної обробки заяв, покращення умов прийому та координації між країнами ЄС. Надаючи оперативну допомогу 11 країнам-членам, ЕУАА підтримує національні системи притулку в подоланні проблем, зумовлених зростанням кількості заявників, покращенням інфраструктури прийому та скороченням часу очікування рішень.

Масовий потік біженців із України висунув питання доступності житла на перший план і координацію між місцевими та національними урядами. Координація між національними й місцевими органами влади стала важливою проблемою забезпечення житлом, оскільки ефективне розміщення біженців вимагає злагоджених зусиль на всіх рівнях управління.

Підсумовуючи зазначимо, що майбутнє міграції залежатиме від глобальних демографічних, економічних та екологічних змін, які потребують комплексних і скоординованих підходів.

### **Висновки до розділу 3**

1. Встановлено, організаційно-правове розширення трудової міграції потребує зміни методології реєстрації в ЄС, що сприятиме підвищенню ефективності коректного збору та аналізу даних у сфері міграції для адекватної оцінки трендів. Трансформації в технологіях і комунікаціях змінюють природу міграції, розширюючи її можливості. Вони створюють нові форми мобільності, що виходять за рамки традиційного фізичного переміщення, та сприяють формуванню глобальної спільноти, яка орієнтується на мобільність і цифрові технології. Політики мають враховувати ці зміни для створення умов, що стимулюють легальну міграцію та інноваційний розвиток.

2. Аргументовано, що більшість дискусій у ЄС стосується “вибіркової імміграції” висококваліфікованих осіб. Це потребує науково-методичних

підходів для надання пріоритетів мігрантам з високими навичками або досвідом у дефіцитних галузях, щоб сприяти довгостроковому розвитку європейської спільноти. Країни ЄС все частіше розглядають можливість зробити трудову міграцію більш вибірковою за кваліфікацією.

3. У перспективі реформуванню нормативно-правової бази щодо легальної міграції з метою збільшення міграції для подолання дефіциту робочої сили сприятиме застосування програм приватного спонсорства. Ця програма дозволяє приватним особам або громадам брати участь у переселенні біженців, інтегрувати трудові та освітні програми для біженців, що дозволяє їм швидше інтегруватися на ринок праці.

4. Підвищенню ефективності міграційних систем і гуманітарної підтримки сприятиме запровадження з 2024 року ЄСПА (ETIAS). Основною метою застосування ЄСПА є забезпечення попереднього контролю за особами, які мають намір відвідати Шенгенську зону, з метою виявлення потенційних загроз для безпеки та запобігання незаконній міграції. Відповідно це сприятиме покращенню контролю кордонів для зміцнення внутрішньої безпеки ЄС.

5. На політику інтеграції мігрантів у країнах ЄС значно вплинула криза біженців з України. Тимчасовий захист, застосований ЄС для українських біженців надає право на тимчасове проживання, але не дає гарантії постійного перебування. В ЄС системно приймають рішення щодо мобілізації ресурсів для забезпечення інтеграції мігрантів. Актуалізовано проблематику спрощення натуралізації для зменшення числа іноземного населення та зростання кількості громадян ЄС, що позитивно впливатиме на соціальну згуртованість і інтеграцію євроспільноти.

6. Незважаючи на існування механізму тимчасового захисту, частина українців подає заяви на отримання притулку, що може бути зумовлено бажанням отримати довготриваліший або стабільніший статус в ЄС. Це вимагає оперативної підтримки з боку EUAA для забезпечення належної обробки заяв, покращення умов прийому та координації між країнами-членами. Надання оперативної допомоги національними та місцевими органами влади має

сприяти покращенню інфраструктури прийому і розміщенню біженців, а також подальшій координації зусиль на всіх рівнях управління.

## ВИСНОВКИ

1. Наукові дослідження та політичні виміри свідчать про важливість адаптації політики міграції до сучасних глобальних викликів, таких як старіння населення, глобалізація, цифровізація та якісні зміни на ринку праці. У міграційному процесі трудова мобільність та соціальної інтеграції мають враховувати постулати поведінкової економіки, ефекти фреймінгу, виграші та втрати, аверсію до втрат, ризики. У прикладному аспекті необхідно також враховувати відмінності між країнами походження та призначення, потреби і особисті характеристики мігрантів. Прогнози міграції є результатом багатосторонньої співпраці між академічними інституціями й МО, а також потребують ширшого представлення національних статистичних підходів для підвищення точності прогнозів.

2. Аргументовано, що ЄК підтримує національні органи влади щодо управління прибуттям мігрантів; створення відповідних місць для прийому мігрантів; здійснення релокацій та інших механізмів трансферу на рівні ЄС; забезпечення швидких та ефективних процедур надання притулку; покращення управління кордонами; захист неповнолітніх без супроводу та інших уразливих груп; сприяння інтеграційній політиці для законно проживаючих громадян, які не члени ЄС; розвиток легальних шляхів міграції через трудову мобільність; створення партнерства проти мереж торгівлі людьми.

3. Доведено, що методології міжнародних організацій (МОМ, ОЕСР, ООН) демонструють, що сучасна міграційна політика дедалі більше спрямовується на розробку гнучких та диференційованих рішень для реагування на нові виклики міграції та захисту біженців. Міграційна політика країн ЄС є відповіддю на різні економічні, демографічні та політичні виклики. З одного боку, старіння населення і дефіцит РС потребують притоку кваліфікованих іммігрантів, з іншого – політична напруга і соціальні наслідки міграційних криз вимагають контролю за імміграцією та жорсткішої міграційної політики.

4. Визначено, що у сегменті міграції спостерігається складна динаміка, яка визначається поєднанням міжнародних конфліктів, економічних криз та політичних рішень країн-членів ЄС. Уряди країн ЄС переглядають свої політики доступу до громадянства, оскільки громадянська інтеграція мігрантів є важливою умовою соціальної згуртованості та стабільності. Деякі країни спрощують процедури натуралізації, визнаючи важливість інтеграції, тоді як інші, навпаки, ускладнюють цей процес через політичні та соціальні виклики. Спрощення натуралізації в країнах ЄС демонструє позитивний вплив на інтеграцію іммігрантів, але процес натуралізації залежить від законодавчих обмежень як у країні-приймачу, так і в країні походження.

5. Доведено, що міграція є складним процесом, який не може бути повністю контрольований міграційними регуляторами. За умови правильного управління, міграційні політики можуть бути ефективними, відповідаючи на потреби економіки та суспільства. Для досягнення цього важливо виходити за межі “парадигми кризи” та зосереджуватися на довгострокових рішеннях, які враховують як економічні, так і гуманітарні аспекти міграції. Кількість заяв на притулок у ЄС протягом 2023-2024 років залишається стабільною, але відмінності між країнами відображають вплив чинників, таких як географічне розташування, економічні можливості та міграційна політика окремих країн. Цей важливо враховувати для оцінки гуманітарних ризиків і потреб у захисті.

6. Зміна методології реєстрації в ЄС сприяла підвищенню ефективності коректного збору та аналізу даних у сфері трудової міграції для адекватної оцінки тенденцій. Зменшення кількості відряджень в одну країну на 9% і зростання відряджень на 8,7% свідчить про збільшення мобільності працівників, які працюють у двох або більше країнах, що характерно для транспортного сектора та інших міжнародних логістичних сегментів. Удосконалення оцінки трендів реєстрації демонструє важливість міграційних процесів та міжнародних угод у загальному контексті трудової мобільності.

7. Регуляторні заходи боротьба з дискримінацією набувають важливості в стратегіях інтеграції мігрантів в ЄС. Соціальна вразливість мігрантів виникає

через відсутність інтеграції в суспільство приймаючої країни. Вразливі соціальні групи, такі як етнічні меншини, біженці або нелегальні мігранти, стикаються з найбільш серйозними формами соціальної ізоляції. Це включає дискримінацію, ксенофобію, відсутність соціальних зв'язків й підтримки.

8. З'ясовано, що впровадження ЄСПА та інших інформаційних систем моніторингу вказує на нові підходи в управлінні міграційними процесами, орієнтованими на використання цифрових технологій для підвищення ефективності, безпеки та регулювання міжнародних переміщень. Це дає змогу виявляти мегатренди в ЄС, які впливають на міграцію не ізольовано, а у взаємодії. Системний підхід дозволяє більш точно оцінювати довгострокові наслідки мегатрендів для міграції в умовах інтенсифікації воєнної агресії в Україні.

У перспективі Будапештський процес у поєднанні з принципами Пакту ЄС розвиватиме багатосторонню платформу для вирішення викликів міграції, підтримуючи розвиток регіонів-партнерів і забезпечуючи управління міграційними потоками.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adsera A. International political economy and future fertility trends. Vienna Yearbook of Population Research. 2020. Vol. 18.  
URL : <https://doi.org/10.1553/populationyearbook2020.deb01>
2. Adsera A., Ferrer A. Immigrants and Demography. In Handbook of the Economics of International Migration, Elsevier, 2015.  
URL : <https://doi.org/10.1016/b978-0-444-53764-5.00007-4>
3. Alderotti G. et al. Natives' and immigrants' fertility intentions in Europe: the role of employment, Les intentions de fecondite des natifs et des immigr's en Europe: le role de l'emploi. Espace populations societes 2022/2-3, 2022.  
<https://doi.org/10.4000/eps.13039>
4. Amuedo-Dorantes C. et al. More Benefits, Fewer Children: How Regularization Affects Immigrant Fertility, IZA Institute of Labor Economics, 2023.  
URL : [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=4460849](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4460849)
5. Asylum, Migration and Integration Fund. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027\\_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en)
6. Calderen-Jaramillo M. et al. Migrant women and sexual and gender-based violence at the Colombia-Venezuela border: A qualitative study. Journal of Migration and Health. 2020. Vol. 1-2. P. 100003.  
URL : <https://doi.org/10.1016/j.jmh.2020.100003>
7. Carlsson E. Fertility Behaviour and Preferences among Immigrants and Children of Immigrants in Sweden, Stockholm University, 2023.  
URL : <https://su.divaportal.org/smash/get/diva2:1752396/FULLTEXT01.pdf>
8. Center for Strategic and International Studies. URL: <https://www.csis.org/>
9. Christos Bagavos. On the contribution of foreign-born populations to overall population change in Europe: Methodological insights and contemporary evidence for 31 European countries. Demographic Research. 2022. Vol. 46 (7). P. 179-216.  
DOI: 10.4054/DemRes.2022.46.7

10. Commission welcomes the Budapest Process Ministerial Declaration to renew cooperation on migration. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-welcomes-budapest-process-ministerial-declaration-renew-cooperation-migration-2024-11-13\\_en?prefLang=uk](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-welcomes-budapest-process-ministerial-declaration-renew-cooperation-migration-2024-11-13_en?prefLang=uk)

11. Commissioner Johansson's speech at the Plenary debate on internal border controls and their impact on Schengen. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commissioner-johanssons-speech-plenary-debate-internal-border-controls-and-their-impact-schengen-2024-10-23\\_en?prefLang=uk](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commissioner-johanssons-speech-plenary-debate-internal-border-controls-and-their-impact-schengen-2024-10-23_en?prefLang=uk)

12. Data Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator?tab=all>

13. E-commerce security and countering illicit transactions. 19 July 2024. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/e-commerce-security-and-countering-illicit-transactions-2024-07-19\\_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/e-commerce-security-and-countering-illicit-transactions-2024-07-19_en)

14. Electronic Travel Authorisation. URL: <https://www.gov.uk/guidance/apply-for-an-electronic-travel-authorisation-eta>

15. EU Policy Analysis. URL: [https://www.euractiv.com/?gad\\_source=1&gclid=CjwKCAiA9IC6BhA3EiwAsbltOEmvZU-bhQBZDvqZV-6DoD7NnLsXkwkHRsyOaXiPsYhzGf85KXn5zxoCL7UQAvD\\_BwE](https://www.euractiv.com/?gad_source=1&gclid=CjwKCAiA9IC6BhA3EiwAsbltOEmvZU-bhQBZDvqZV-6DoD7NnLsXkwkHRsyOaXiPsYhzGf85KXn5zxoCL7UQAvD_BwE)

16. EUAA presents Latest Asylum Trends for the first half of 2024. URL:

17. European Commission. URL: [https://commission.europa.eu/index\\_en](https://commission.europa.eu/index_en)

18. European Free Trade Association. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=EFTA>

19. European Institute for Gender Equality. URL: <https://eige.europa.eu/>

20. European Migration Network. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn\\_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn_en)

21. European Police Chiefs Convention 2024 focused on challenges of modern policing. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/european-police-chiefs-convention-2024-focused-challenges-modern-policing-2024-10-02\\_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/european-police-chiefs-convention-2024-focused-challenges-modern-policing-2024-10-02_en)

22. European Union Agency for Asylum. URL: <https://euaa.europa.eu/>

23. European-Mediterranean Seismological Centre EMSC.  
URL: <https://www.emsc-csem.org/>
24. Eurostat. EU Labour Force Survey, EU Labour Force Survey. Eurostat, 2021. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>
25. Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>
26. Housing support for Ukrainian refugees in receiving countries. OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. OECD Publishing, Paris, 2022. URL : <https://doi.org/10.1787/9c2b4404-en>
27. Hrysenko M., Pryiatelchuk O. Modelling the factors influencing migration processes in the European Union. Economic Annals-XXI. 2020. Vol. 183(5-6). P. 26–42. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V183-03>
28. Humanitarian or Significant Public Benefit Parole for Individuals Outside the United States. URL : [https://www.uscis.gov/humanitarian/humanitarian\\_parole](https://www.uscis.gov/humanitarian/humanitarian_parole)
29. Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In. OECD Publishing, Paris, 2023. URL : <https://doi.org/10.1787/1d5020a6-en>
30. International Institute for Applied Systems Analysis IIASA. URL: <https://iiasa.ac.at/>
31. International Migration Outlook 2023. 47TH EDITION.
32. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/>
33. IOM and Talent Beyond Boundaries Join Forces to Strengthen Labour Mobility Pathways for Refugees and other Displaced Populations, International Organization for Migration, 2022. URL : <https://www.iom.int/news/iom-and-talent-beyond-boundaries-join-forcesstrengthen-labour-mobility-pathways-refugees-and-other-displaced-populations>
34. Launch of the High-Level Committee on Resettlement and Humanitarian Admission. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/launch-high-level-committee-resettlement-and-humanitarian-admission-2024-11-07\\_en?prefLang=uk](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/launch-high-level-committee-resettlement-and-humanitarian-admission-2024-11-07_en?prefLang=uk)

35. Liebig T. G. Spielvogel. Residential segregation of immigrants: Patterns, drivers, effects and policy responses. In International Migration Outlook 2021. OECD Publishing, Paris, 2021. URL : <https://doi.org/10.1787/33eaff32-en>

36. New EMN inform explores how the integration of third-country nationals is monitored across the EU. URL:

37. OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market. OECD Publishing, Paris, 2023. URL : <https://doi.org/10.1787/08785bba-en>

38. OECD. URL: <https://www.oecd.org/>

39. Resettlement, Humanitarian Admission and Sponsorship Schemes, European Migration Network Inform. URL : [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/emn-inform-providesoverview-resettlement-humanitarian-admission-and-sponsorship-schemes-2023-06-15\\_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/emn-inform-providesoverview-resettlement-humanitarian-admission-and-sponsorship-schemes-2023-06-15_en)

40. The EU launches a Call for Proposals to raise awareness about the risks of irregular migration. URL: [https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-launches-call-proposals-raise-awareness-about-risks-irregular-migration-2024-11-18\\_en?prefLang=uk](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-launches-call-proposals-raise-awareness-about-risks-irregular-migration-2024-11-18_en?prefLang=uk)

41. Tulai O. I., Alekseyenko L. M., Alekseyenko M. D. Modern Trends in Labor Migration in the Context of Global Challenges / The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 1436 p. P. 1-8. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-1>

42. UNDESA. URL: <https://social.desa.un.org/>

43. UNDP. URL: <https://www.undp.org/ukraine>

44. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>

45. United Nations Information Centres. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=UNRIC>

46. United States Citizenship and Immigration Services. URL: <https://www.uscis.gov/>

47. What are the integration challenges of Ukrainian refugee women? OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. OECD Publishing, Paris, 2023. URL : <https://doi.org/10.1787/bb17dc64-en>
48. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home>
49. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/>
50. Білошицький Сергій. Міграційні процеси у провідних країнах ЄС: соціокультурні трансформації та політичні наслідки. URL: [https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/biloshytskyi\\_migratsiini.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/biloshytskyi_migratsiini.pdf)
51. Міграційні процеси в країнах ЦСЄ у контексті європейської інтеграції. URL: [https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs\\_stud/ES/2\\_1.pdf](https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkyrs_stud/ES/2_1.pdf)
52. Швець С. Л. Міграційні потоки в країні ЄС: виклики та шляхи регуляції. Науковий журнал “Політикус”. 2023. С. 63-67. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-3.11>